

Luceafărul

CALĂ DE
LECTURĂ

Săptămânal de literatură. Nr. 21 (513). Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI. Miercuri, 30 mai, 2001

vladzimir maruk:

Unde adast - nu-i încă
punct terminus sub soare.
Blând ruginiu, frunzișul
de moarte-aduce vești.
Ghici-se-va: ești liber -
dar nu e renunțare
care să-ngăduiască
pe sclav să-l biciuiești.

Zâmbet în ochi.
Dar iată - aici e criminală
un soi de bucurie
neprinsă-n aparat...
Unde-i obișnuință - nu cade
frunza goală,
ca prețul multor pietre
sclipind falsificat.

Traducere de
Passionaria Stoicescu și Larisa Manea

pag. 11-23

Pagini din literatura belarusă contemporană

FĂRĂ COMENTARII

În mod normal, rolul criticii literare, astăzi, nu poate fi decât acela de a orienta cititorii către cărțile cu adevărat valoroase. Fenomenele de criză a receptării și de confuzie a valorilor fac, mai necesară ca oricând, cronica de întâmpinare. Dar, pentru a fi cu adevărat eficientă, cronica literară trebuie să răspundă cu modestie la o întrebare simplă: în ce măsură cartea despre care scrie cronicarul merită citită. Dacă demonstrația făcută de cronicar este clară și convingătoare, se poate spune că el și-a făcut cu succes treaba. Chiar dacă nimeni nu se va gândi să îi ridice o statuie pentru asta. Din păcate, însă, tot mai mulți critici de azi sunt tentați, în spirit postmodern, să construiască edificii paralele cu opera despre care scriu. Ei par, de aceea, a fi mai preocupați de etalarea propriei erudiții în ochii colegilor de breaslă, decât de dorința sinceră de a transmite un mesaj limpede către potențialii cititori ai cărții.

Nu inflația de (tineri) cronicari în revistele de specialitate și chiar în paginile cotidianelor este de speriat (acesta chiar este un fenomen pozitiv pentru că piața cărții din România are nevoie de repere și de ordinea pe care ar trebui să o dea cronicarii), ci faptul că mulți dintre aceștia par a nu avea (mai) nimic de spus. Cei care scriu cronică literară doar pentru a-și vedea numele într-o revistă literară sau pentru a-și autocontempla inteligența îndărățul unor fraze pe care nici ei nu le înțeleg nu au cum să contribuie decât la sporirea confuziei și la îndepărtarea cititorilor de adevăratele valori literare. Asemenea «cronicari» sunt o adevărată pacoste pentru scriitori, ei putând să compromită prin platitudinea scrisului lor și cele mai valoroase opere literare. Din fericire - dacă se poate spune așa ceva - literatura nu mai este, ca în vremea comunismului, un fenomen de masă. La fel ca și cinematograful de autor sau muzica clasică ea ajunge să se adreseze - în formele ei înalte - unui grup de inițiați. Or, în acest grup de inițiați, impostura în critică devine sesizabilă încă de la primele cuvinte. De aceea numele unor «cronicari» care au o părere excelentă despre ei ne vor rămâne de-a pururi necunoscute, ca și ermeticele lor demonstrații și parademonstrații.

(Tudorel Urianu - „Vatra“)

Colectivul de editare:

Marius Tupan (redactor-șef)

Marinela Țepuș (redactor)

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Simona Galațchi, Ioana Popescu (corectură)

Revista „Luceafărul“ este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60, fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROI.

Cont în valută: 472161601590

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

VALERIU STANCU VINE DE LA PARIS

de HORIA GÂRBEA

Tebuie să dau de veste colegilor mei literați că poetul Valeriu Stancu nu mai e cel pe care-l cunoșteam. Ajuns la 50 de ani și 15 cărți, vioiul șef al „Cronicii“ de la Iași a pus pudorile în cui și a devenit un desfrânat. Și unde? La Paris. Unde știm de la clasici că sunt lupanare.

De aceea ultima carte a lui Valeriu Stancu se numește **Cu siliconul în bandulicră** și a apărut la Editura Axa în colecția „La steaua“. Pe naiba „La steaua“! Ar trebui ca Stancu să publice în colecția „La felinarul roșu“.

În primul ciclu epico-poetic al cărții, „Cu fiordul în buiestru“, Valeriu Stancu întâlnește la Paris o individă, că altfel nu pot să-i zic, pe nume Lastheria care „întrupează vânzolelala pădurilor“ și se vânzolește cu naratorul-liric peste care anii au trecut cu folos, dar fără consecințe dramatice.

Scăpat din brațele doamnei Lastheria, ca de la o Circe pariziană, poetul se lăutărește într-un ciclu de manele pariziene: „Balistica lampadarului cărunț“. Oricum, cu toate aceste titluri stranii, lui Valeriu Stancu numai la prostii i-e gândul. Deși, chiar și așa, disimulat, „fiordul“ și „lampadarul“ care se leagănă, bănuim noi de la Taica Freud cam ce pot să însemne.

După o altă secțiune despre „Șarpele halogen“ care, să mă iertați, tot în zona aceea ne trimite, vine finalul apoteotic: un lung poem în rânduri dese, o confesiune voit găfâită care ne arată clar în ce impardonabile împrejurări a fost conceput. Se numește „Liberul arbitru cu desuiri sexy“ și să nu credeți că titlul spune totul. Atât de cutremurătoare sunt mărturiile lui Valeriu Stancu, încât culegătoarele de la Editura Axa le-a tremurat mânuța și i-au garnisit opera cu 345 de greșeli de tipar.

Dar nu asta contează. Ci faptul că Valeriu Stancu mai poate (să scrie bine, evident). Și că s-a dus la Paris lampadar și s-a întors șarpe. Anii vor trece, poezia lui va rămâne. Urmașii urmașilor moldoveni vor admira la Iași, în absida Casei cu Absidă, în spirt, la borcan, reptila uriașă a poetului franțuzit. Dar până atunci mai e mult și el va mai... scrie.

reacții

FĂRĂ POLITICĂ!

Când am început editarea seriei noi a „Luceafărului“ (adică în vara anului 1993), am sugerat colaboratorilor noștri că suntem o revistă de literatură (așa cum scrie și pe frontispiciu), căreia nu-i este indiferentă situația politică a țării dar, cu toate astea, nu intenționăm să o comentăm în fel și chip, de vreme ce sunt destule publicații ce și-au propus așa ceva. Credința noastră a fost - și a rămas - că datul cu părerea aparține îndeosebi amatorilor (o, Doamne, câți s-au ivit după acel Decembrie însângerat!) care pot găsi în orice colț de pagină o Poiană a lui Iocan, dar nu și o recunoaștere pentru opiniile lor discutabile. Anii ne-au confirmat și ne-au avantajat, astfel că cei mai importanți scriitori ai României, din orice grupare și partid, ne-au onorat cu colaborările lor, știind că revista noastră promovează doar valoarea și morala, nicidecum spiritul partizan sau comentariile apologetice, aflate sub criteriul extraliterare. Cine urmărește cu atenție prezența semnatarilor descoperă, cu ușurință, creatori ce nu au simpatii comune, însă se află în zona axiologiei, singura pe care o slujim. Importante rămân pentru noi textele, indiferent de la cine ar veni, mai ales atunci când acestea sunt obținute de la scriitori cu notorietate. Ne sunt aproape Ana Blandiana ca și D.R. Popescu, Nicolae Manolescu ca și Marian Popa, Alexandru George ca și Marin Mincu, Cornel

Ungureanu ca și Adrian Dinu Rachieru, Caius Dragomir ca și Monica Spiridon, Fănuș Neagu ca și Mihai Sin. În ceea ce privește insinuarea lui Șerban Lănescu, cum că ne-am fi schimbat atitudinea față de colaboratorii permanenți după dispariția lui Laurențiu Ulici, trebuie să ne asigurăm cititorii noștri că e un neadevăr. Încă de la debutul acestei ediții i-am atras atenția că pledoariile sale politice nu ne interesează, ținând cont de programul revistei, că atacurile în trombă spre un politician sau altul sunt neavenite. Ținta revistei a fost și trebuie să fie una culturală și nimic mai mult. Exclamațiile noastre săptămânale - Fără politică! - observăm că și le reamintește, dar nu a ținut decât arareori cont de ele. Nu ne-am încumetat să depistăm și motivele, pe care, în parte, le bănuim, însă ne-am hotărât să respectăm dorința și adevărul colaboratorilor „Luceafărului“, fiindcă literatura autentică merită mai mult respect decât i-am acorda amestecând, la voia întâmplării, pagini de artă înaltă cu comentarii irelevante, nefondate uneori, încrâncenate alteori. Sperăm că, în abundența nostru peisaj publicistic, Șerban Lănescu își va găsi o rubrică unde se va putea exprima în spiritul ce-l caracterizează.

Redacția

DILEMA MEDICULUI

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Este morala? Multe răspunsuri au fost date la această întrebare și multe vor mai fi avansate, probabil în viitor. Platon și Spinoza, Augustin și Kant au răspuns - atât direct, cât și indirect foarte diferit la provocarea intrinsec spirituală de a defini morala. Evident, nu este vorba aici de etică - problema, principală, în acest domeniu este etosul, ceea ce, deci alcătuiește conduita morală, etica fiind investigația și reflecția filosofică asupra moravurilor și contextului lor general.

Ce este morala, în sensul - să spunem, atunci - unui anumit model comportamental? Am putea răspunde ușor cinic, pentru aceasta nu mai puțin adevărat (măcar în parte, dar nu este de crezut, în nici un caz, că ar fi posibil de obținut un adevăr integral referitor la un subiect de o astfel de complexitate) și, cu siguranță, apt să deschidă o mai largă înțelegere a evoluției istorice a civilizațiilor, o înțelegere a structurării progresive a lumii relațiilor sociale. Morala este alcătuită - să îndrăznim - din acel set de reguli necesare coerenței societăților umane vizând asigurarea situațiilor și întreținerea funcțiilor pentru care sistemele politice nu au constituit organisme specializate, care să le asigure, să le întrețină, să le garanteze. Ajutorarea celui sărac, aflat în nevoie, a ființei omenesti persecutată de semenii sau lovită de soartă („a sătura pe cel flămând, a da de băut celui însetat, a îmbrăca pe cel gol, a primi în casă pe cel străin, a cerceta pe cel bolnav, a cerceta pe cel din închisoare, a îngropa pe cel mort“) a fost socotită dintodeauna o datorie morală elementară și absolută - o dată cu dezvoltarea sistemelor de asistență socială, a structurilor medicale de urgență, a asociațiilor și fundațiilor filantropice ea este văzută însă tot mai puțin ca atare. Echilibrul raporturilor dintre sexe revendică o morală specifică, ale cărei componente sunt cavalerismul, eleganța, respectul și altele care, în mult prea multe cazuri, se subțiază remarcabil odată ce iubirea se așează sub o protecție organizată în forma căsătoriei, asumată ca instituție de autoritatea statală. Din timpurile biblice părinții aveau obligația etică (faptul se încorporează în etosul cel mai comun) de a-ți educa fiii și fiicele - școlile publice au degrevat pe mulți de o astfel de datorie. Exemplele se pot multiplica la infinit - grav este însă că morala aproape dispare înghițită de sistemul instituțiilor statului și ale societății civile. Omul, ca ființă individuală, nu mai participă la nici o formă de cooperare morală cu semenii, decât într-un plan simbolic - el se regăsește mult mai mult în raporturile sale cu instituții, decât cu persoane vii, răspunzând fiecare, într-un mod unic, de viață, siguranța și bucuriile tuturor celorlalți oameni. Dar acest om, ajungând să fie tot mai puțin necesar, sub raport moral, altora ajunge nu rareori să se întoarcă împotriva acestora - locul vid care a fost altădată al binelui îl ocupă, cu o extremă rapiditate, răul; una din cauzele agresivității moderne, a condiției de violență în creștere a societății actuale. Pilda samariteanului, cea mai uitată astăzi de omul individual, ca ființă morală (adaptată de instituții și state, în sensul lipsei de viață, a unui exercițiu rece și casant precum tot ceea ce este strictă atitudine oficială, publică, legal impusă), trebuia să ilumineze, încă o dată istoria unei umanități ce se vede în fața problemei de a-și afla calea salvării, salvare de care societatea are tot atâtea nevoie pe cât și simpla persoană.

Samariteanul care a îngrijit pe acel om bătut care mergea din Ierusalim la Ierihon (Luca 10, 30-37) este simbolul unei întregi categorii umane. Albert Camus a afirmat că oamenii pot fi împărțiți strict în trei categorii: călăii, victimele și medicii. Medicii sunt cei care acordă ajutor victimelor indiferent cine ar fi acestea, indiferent de faptul dacă anterior, în circumstanțe diferite, ele - unele dintre ele cel puțin - au aparținut categoriei călăilor. Medicul este cel care nu judecă, nu condamnă, ci ajută. În accepțiunea camusiană, medicul este bunul samaritean, este semenul, este ceea ce am putea socoti că trebuie să fie creștinul perfect. Aparentă, problema morală este astfel rezolvată - etosul autentic și profund revine la a nu neglija niciodată pilda samariteanului, de a nu uita obligația de a urma modelul medicului în accepțiunea lui Camus. În realitate, câți suferinzi poate ajuta chiar și omul cel mai devotat semenilor săi? În oceanul infinit al suferinței din această lume, câți sunt cei pierduți, uitați, cărora, în cele din urmă, li se poate aduce salvarea?

Binele, generozitatea, caritatea, adevărata atitudine etică este întotdeauna eucharistică - altminteri nu se poate vorbi nici de bine, nici de generozitate sau caritate. A, da, revine la a te oferi pe tine însuși, sau la a nu fi dat nimic. Aici apare diferența dintre om și Dumnezeu - primul, omul, chiar în condițiile unei absolute perfecțiuni interioare („fiți desăvârșiți așa cum este Tatăl vostru“), nu poate face decât în chip limitat binele; Dumnezeu doar multiplică binele în chip infinit. Acesta este sensul miracolului vinului de la Cana, al înmulțirii pâinilor și peștilor și, în cele din urmă, al împărțirii cu trupul și sângele lui Iisus. Problema morală a omului stă însă tocmai în finitudinea lui - câtor semenii are datoria și dreptul să se dăruie el și în ce mod, până la ce grad al neglijării, al părăsirii de sine? Medicul, care tratează un bolnav, nu se poate ocupa de un altul; iubirea are, chiar și ea, limitele divizibilității sale.

Dilema medicului - pe cine tratează mai întâi și pe cine amână, pe cine ajută, pur și simplu, și pe cine nu va ajuta - se află în centrul întregii vieți morale. Soluțiile ei, atâtea câte există, nu sunt decât rugăciunea, credința, în plan spiritual, transcenderea individului înspre social, în viața comunității umane, și imposibilitatea refuzului în fața nevoii semenilor noștri, în spațiul intimității.

În cele din urmă, instituțiile prin care se exprimă astăzi preferențial sociabilitatea umană ar putea să nu fie un rău, chiar atât de mare.

DIPLOMAȚIA CREATORILOR

de MARIUS TUPAN

Nu o dată am scris despre indolența atașailor noștri culturali de la ambasade care, pe lângă faptul că nu-și exercită misiunea pentru care au fost investiți, aceea de difuzare și susținere a literaturii noastre peste hotare, absentează și de la marile manifestări ale spiritului, organizate de alte instituții, găsindu-și destule ocupații, mult mai pragmatice. Iar, în unele cazuri, sunt chiar refractari la schimbările de valori, din motive ce nu ne scapă întotdeauna. Suntem tentați să credem că importanta cauză e chiar instrucția în domeniu. Dacă am stabili o listă cu cei care ne reprezintă în aceste posturi am rămâne stupefiați. Numai câteva nume au o rezonanță acceptabilă în auzul nostru. Iar, în rest, *diplomați de profesie*, ni se spune adesea, care execută mecanic ordine și-și ascultă cu sfințenie șefii, fără a avea inițiative laudabile și fără a stabili punți durabile între națiuni. Desigur, pe când era ministru de Externe, actualul premier, Adrian Năstase, a încercat să schimbe câte ceva pe la misiunile noastre, plasând în diplomație câteva personalități literare, după recomandarea lui Laurențiu Ulici, dar, din păcate, rezultatele nu au fost cele scontate. Rezistența diplomaților de a nu primi în comunitatea lor *corpuri străine*, orgoliul câtorva scriitori de a nu se înregimenta, mediul kafkian în care se simțeau prizonieri au stimulat conflicte și suspiciuni în ambele tabere. Câți dintre cei admiși (că au fost și din aceia respinși, din motive ce ne-au dat mult de gândit) au făcut o carieră în acest sens? Puțini, extrem de puțini: Grete Tartler, Horia Bădescu, Caius Traian Dragomir, Gabriel Gafița sunt câteva nume ce ne vin în memorie. Ceilalți, irascibili sau prinși cu ocaua mică nu au stabilit performanțe. Atunci trebuie renunțat la astfel de inițiative? Nu au creatorii autentici capacitatea de a ne reprezenta în lume? Nu putem admite așa ceva. Cine urmărește cu atenție biografiile scriitorilor sud-americani va observa că cei mai mulți dintre ei, am zice noi, și cei mai însemnați, au fost, înainte de a se impune în literatura lumii, diplomați cu stagii bogate în marile capitale ale Europei, unde se hotărâsc curente și mode, unde se capătă premii și se impun personalitățile. Intrați pe diverse circuite, acei autori își sprijină compatrioții, își impun tehnicile și discursurile literare, conștienți că valoarea lor se poate consolida și prin evidențierea congenerilor, nu prin izolare și solitudine. Or, din câte se știe, ajunși în diverse spații, unde ar putea să le influențeze, românii au un alt comportament: îndeosebi, de diminuare și anihilare a conaționalilor. La acest capitol am avea multe de spus, fiindcă destule exemple ne stârnesc indignarea. Valoarea prozei lui Zaharia Stancu e totuși discutabilă și tocmai acest scriitor e cel mai tradus în lume. Parafrazând o sintagmă, funcția creează ecou?! O situație similară am putea întâlni în curând, după unele zvonuri ce ne asaltează auzul. Când în cultura română sunt atâtea confuzii și partizane, când spiritele tutelare bat în retragere, plictisite de ofensiva mediocrității, înfiptă pe la diverse paliere și instituții, la ce te mai poți aștepta? Dar, convinși că mai devreme sau mai târziu valoarea se va impune, mai ales după dispariția fizică a creatorilor, noi încercăm să ne aducem o modestă contribuție la impunerea câtorva nume ce merită să fie cunoscute și-n afara granițelor. Perfectasem să realizăm un număr special cu colegii noștri din Iugoslavia, dar, din cauza condițiilor politice, ideea a fost compromisă. Poate că Adam Puslojici, omul nostru de legătură, își va găsi timp pentru traduceri de reciprocitate. Întâmplarea a făcut ca în fruntea ambasadei Belarusiei să fie un scriitor, mare admirator al literaturii noastre: Anatoli Butevici. Și, în plus, să fie de acord cu propunerea noastră. Prima fază e deja epuizată: în acest număr al „Luceafărului“ oferim cititorilor noștri pagini alese din literatura belarusă contemporană. Curând, scriitorii români vor fi traduși într-o revistă literară din Belarusia. Inițiativele nu se vor opri aici: dacă vom fi ajutați, vom încerca să tratăm și cu alte ambasade și organizații culturale, fiindcă merităm să fim mai bine cunoscuți în lume.

LITERATURA FEMININĂ DE AZI.

TREI IPOSTAZE ALE GENERAȚIEI '90 (III)

de RADU VOINESCU

FEMINISMUL - DOCTRINĂ, IDEOLOGIE, MIȘCARE

Întorcându-ne la perspectiva istorică, probabil că afirmația făcută de Simone de Beauvoir în celebra sa carte *Al doilea sex*, tipărită în prima ediție în 1949, și anume că femeie nu te naști, ci devii, rămâne valabilă numai în privința adaosurilor (folosesc aici cuvântul „adaosuri” deși știu că el nu este cel mai potrivit, conțez însă pe înțelegerea cititorului care cunoaște probabil chiar mai bine decât mine ce înseamnă învățare, educație, aculturație, orientare a personalității și așa mai departe) pe care o cultură sau alta le face asupra ființei umane. Fiecare cultură atribuie roluri și comportamente celor două sexe, comportamente care se învață. Altminteri, chiar argumentele pe care Simone de Beauvoir le împrumută din domeniul biologiei și al medicinei relevă clar că evoluția zigotilor are un caracter biologic diferit, cu alte cuvinte că **ne naștem** femei sau bărbați. Cât despre datele istorice și antropologice referitoare la distribuția rolurilor în diferite societăți și la evoluția situației femeii în societatea occidentală pe care le invocă, ele sunt un model de interpretare falaciosă, realitatea este prezentată adesea în virtutea tezei pe care o susține, care este una de un feminism al cărui profund radicalism e mascat sub tot felul de stratageme de retorică.

Scopurile propagandistice și dorința de a susține neapărat teza că pentru bărbați femeia e „Celălalt” (invenție, de fapt, a lui Julien Benda; dar întrebarea firească pe care orice feminisă care se respectă o evită cu obstinație este: „Bărbatul nu e Celălalt pentru femeie?”) o fac pe scriitoarea franceză să exceleze în deturnări de analize. De altfel, chiar o autoare americană, Sara Lennox, relevă faptul că „slăbiciunea cărții sale o constituie modelul existențial dualist pe care îl transferă asupra situației femeii” (*Feministische Aufbrüche, Impulse aus den USA und Frankreich*, în *Frauen Literatur Geschichte...*, ed. cit. p. 383).

Nu altfel procedează Gilles Lipovetzky, care propune, studiind, pe de-o parte câte ceva din imensa literatură feminisă acumulată în ultimele două-trei decenii, pe de alta, diferite surse și statistici, un concept ce vrea să definească situația femeii contemporane, „a treia femeie” (*A treia femeie*, traducere de Radu Sergiu Ruba și Manuela Vrabie, Editura Univers, 2000). Metodologic, acest concept care descrie femeia de azi, din societățile occidentale, ca pe un model diferit de cele anterioare (în viziunea lui Lipovetzky), adică următorul pas de la femeia diabolizată și disprețuită a antichității și de la cea adulată, idealizată, „urcată pe pedestal”, și anume femeia care are dreptul la vot, la studii, la alegerea partenerului, la divorț, la stăpânirea procreației etc.

Gill Lipovetzky practică un stil realmente deconcertant. În bună parte pentru că scrisul său aparține fatal superficialității și tendinței către manipulare spumoasă a eseisticii franceze din acest secol, cu autori care nu se mai trag din mantaua bine croită a lui Montaigne, ci din verbiajul încărcat de militantism al unui Léon Bloy și din manierismul de tip roman de senzație al lui Alain Finkelkraut. Necesita-

tea, dictată de chingile tezei pe care trebuie să o susțină pentru a fi corect din punct de vedere politic, de a proceda maniheist într-o problemă care pretinde, din contra, echilibru între poli, viziune dialectică face ca în mai toate cazurile el să recurgă la distorsionări ale analizelor și la unilateralizări ale interpretării. Lipovetzky face abstracție cu nonșalanță vinovată (vinovată pentru că el cunoaște foarte bine și punctul de vedere contrar a ceea ce susține, destule citări și exemplificări scăpate ici și colo în paginile cărții sale fiind mai mult decât doveditoare), potrivit principiului „Dacă faptele nu corespund teoriei, se face abstracție de ele”, o piatră de boltă a propagandei din toate timpurile. Dincolo de *politically correctness* este de observat, pentru cine parcurge această carte atât de specioasă, faptul că dacă autorul ar proceda potrivit regulii dialectice, lucru de care nu începe îndoială că e în stare, nu i-ar mai „ieși” demonstrația cu privire la modelul de evoluție istorică a imaginii feminine pe care vrea să-l legitimizeze. Astfel, citând din Plutarh vorbele lui Cato: „Peste tot bărbații comandă femeilor, noi, ei bine, noi comandăm tuturor bărbaților, dar ascultăm de femei”, el le plasează nu în contextul discuțiilor despre Antichitate, când, conform modelului pe care dorește să-l acrediteze, femeile erau oprite și oprimite, ci la capitolul despre Epoca Luminilor, când acceptă că respectul pentru femeie este imens. Sau, discutând despre Antichitate, susține că nu există laude aduse frumuseții feminine, că nu numai la greci (unde exagerează fie din ignoranță - e inadmisibil să nu cunoască scrierile lui Foucault și contribuțiile grupului condus de Georges Duby -, fie din rea-voință, considerând homosexualitatea masculină drept trăsătura dominantă a societății), dar și în textele biblice, uitând deliberat povestea dintre Iacob și Rașela sau povestea Dinei, cea iubită de Sihem (nu, fiți fără grijă, nu mă fac a omite că el a sedus-o mai întâi, textul, în traducerea pe care o am, nu lasă să se înțeleagă explicit violul, dar se îndrăgostește de ea atât de tare încât se supune cererii fraților ei de a se circumciza împreună cu toți ai săi!), ori că a existat **Cântarea cântărilor**, unul dintre cele mai minunate elogii aduse frumuseții feminine din toate timpurile (numai că teza lui Lipovetzky este că frumusețea ajunge să fie celebrată abia în Evul Mediu).

Nu putem, desigur, să facem abstracție de discriminări pe care dreptul sau cutuma le-au consacrat din Antichitatea greacă și romană până în pragul secolului al XX-lea, nu este deloc de ignorat lupta sufragetelor din Anglia celei de-a doua jumătăți a secolului trecut, nici faptul că astăzi încă, în Statele Unite, de pildă, la aceeași muncă o femeie este plătită mult sub nivelul unui bărbat. Și nici că această situație a generat frustrări. Dar judecarea literaturii și a artei exclusiv prin această grilă de percepție ar fi un abuz. Să mai observ, în treacăt, că autoarea pe care feministe o consideră drept cea care, în Evul Mediu, a fost punctul de început al mișcării și al doctrinei, Christine de Pizan, conturând, în *Cetatea doamnelor*, „a dream-vision of a utopian city for

Christine de Pizan oferindu-și poeziile Isabellei de Bavaria

women inhabited by powerful, educated, and influential women both of antiquity and of her own time” (informații despre Christine de Pizan la <http://www.pinn.net/sunshine/march99/pizan3.html>), a avut o viață în care a trebuit să se descurce aidoma unui bărbat întreținător de familie, ea fiind, se pare, primul scriitor profesionist din lume (amănunte pe același site Internet).

O bună colecție de stereotipuri ale ideologiei feministe o constituie și lucrarea coordonată de Laura Grünberg și Mihaela Miroiu, *Gen și societate* (Editura Alternative, 1997), ca și cele mai multe dintre materialele publicate în numărul 4/2001 al revistei timișorene „Orizont”, al cărui dosar tematic se intitulează „Feminisme în România”. Inițiativa aceasta este cu atât mai bizară cu cât ea e un altor pe psihologia și pe tradiția noastră, statutul femeii în România de ieri și de azi fiind mereu unul diferit de cel al femeii occidentale. Dar a detalia aceste lucruri ar însemna să prelungesc enorm trecerea aceasta prin zonele istoriei, sociologiei și istoriei mentalităților. Mă rezerv pentru atacurile furibunde pe care le prevăd a urma publicării acestor rânduri.

Ca să nu se înțeleagă greșit, susțin încă o dată că punctul de vedere ideologic - mă gândesc la acela al feminisimului - trebuie valorizat cu măsură, analiza literaturii trebuind să se facă în primul rând după criteriile estetice. Iar în virtutea acestor criterii, care se referă la analiza limbajului, la stil, la teme, se poate afirma că, deși există argumente pentru a sublinia unele diferențe între felul de a scrie al bărbaților și acela al femeilor, acestea nu sunt suficiente pentru a considera că avem de-a face cu două literaturi. Dacă am socoti literatura femeilor diferită de aceea a bărbaților abia această viziune ar interveni, repet, ca un factor discriminador.

Însă cum să socotesc altfel decât dubioasă tenacitatea de a obține burse și de a face doctorate pe teme cum este aceasta: „*Théories et représentations de l'altérité: éléments antifeministes et de l'antisémitisme dans la littérature française et de langue allemande à la fin du 19e siècle et au début du 20e siècle*” (<http://ella.phil.uni-freiburg.de/romSeminar/Jurt/Allal.html>), pentru simplul motiv că în toate aceste studii, referate și lucrări de care e plină lumea universitară la această oră e vizibilă căutarea cu orice preț a unor argumente acolo unde orice se poate lega cu orice (nu altfel proceda propaganda comunistă identificând toți felul de precursori ai leninismului) și că legarea antifeminisimului, în contextul citat mai sus, de o temă sensibilă, cum e cea a antisemitismului, ceea ce legitimează automat și prima vocabulă, probează oportunitatea acestor doctori și doctoranzi care se plimbă prin lume pe la mondenitățile unor congrese, conferințe și simpozioane dedicate feminisimului.

Romanul Iolande Malamen **Felipe și Margherita** își propune să evoce, în imagini de o neobișnuită pregnantă, realizate cu profuzimea de lumină și de culoare a artei baroce, tabloul unei Spanii, mai mult onirică decât istorică, surprinsă în plin Secol de Aur. Astfel încât eșafodajul epic (atâta cât nu constituie decât pretextul regresivului într-o lume de vis, amestec bizar de sordid și strălucitor, de mizerie și splendoare, unde pestilențialitatea descompunerilor organice și luminescența materiilor prețioase se conjugă după un fel de principiu al contrapunctului, iar precaritatea fibrei organice își găsește compensația estetică într-un mirobolant spectacol de măști, pe parcursul căruia se aude răsunând muzica gravă a crepuscularului. Acest univers plin de straniețe începe prin a-și etala pecinginile, fermentațiile putride, florile insalubre de mucigai: el are înfățișarea unei uriașe gropi de gunoi, figurând poate și zonele tulburi ale psiheei, acele frisonări ale visceralității din care ia naștere visul miraculos, cu fastidioasa-i policromie: "Acolo unde răpa s-a rmat ca o mare crevasă, unde bunățile găsite de cerșetori în gunoaie sunt ascunse de alte priviri lacome, viața urmează legile mizeriei cu exactitatea unui ceasornic: câini costelivi, pisici leșinate de foame, șobolani care fată sub zdrențe mucegăite, vagabonzi cu fețele supte, crime, mirosuri pestilențiale, lupta crâncenă pentru supraviețuire, dar totuși o solidaritate morbidă înduioșătoare". Finalul romanului se polarizează în schimb în jurul descrierii unui tablou al lui Diego Hernandez sugerând procesul de sublimare specific artei, prin care spasmurile plasmelor organice, viața în accepțiunea ei strict biologică sunt ridicate la coeficientul superior al frumosului care e "icoană" a absolutului, răsfrângând lumina planurilor superioare de existență: "Diego Hernandez pictor al Curții, Mareșal al Palatului, mai mare peste Sala Octogonală și peste Sala Furiilor, a arătat astăzi, 8 septembrie, de ziua nașterii Fecioarei, în fața regelui, Reginei și a întregii Curți un tablou în care o femeie îmbrăcată în veșminte de satin purpuriu ridică deasupra capului pruncul cu scutecele alunecându-i pe piciorușele dolofane. Bărbatul de lângă ea, cu mâna la inimă, o privește în extaz. Femeia are un chip ca mătasea roză, luminat de fericire. În spatele lor, albastrul cerului se mișcă precum o apă curgătoare". Asemenea imagini, care lasă să se deslușească un sâmbure de lumină aparținând spațiilor paradisiace, transcriu, în același timp, miracolul creației artistice, dar și în spiritul "disonant" al unei viziuni care oscilează între extazul mistic și deriziunea sceptic-demistificatoare (proprie barocului), încărcătura de iluzionism a operei de artă care este totodată *engaño* și *desengaño*. Așa se face că finalul cu rezonanțe apoteotice din romanul Iolande Malamen este urmat de un epilog ironic, care însemnează de fapt, revenirea între fruntariile lumii de zi cu zi, cu deconcertantul său prozaism: "Astăzi, în ajunul Sărbătorii celei Mari a Învierii Domnului, un tablou al lui Diego Hernandez, în care o femeie îmbrăcată în veșminte de satin purpuriu ridică deasupra capului un prunc cu

PUROIUL ȘI AURUL

de OCTAVIAN SOVIANY

scutecele alunecându-i pe piciorușele dolofane, a fost vândut la o licitație londoneză cu fabuloasa sumă de 3 milioane de dolari". Acest joc al "mistificărilor" și "demistificărilor" face ca **Felipe și Margherita** să se constituie într-un roman al metamorfozelor care sublimează trivialul și discreditează sublimul, tensiunea dintre prozaic și fabulos nemaifiind însă întreținută, ca în precedenta carte a autoarei, **Eu, meseria de călău și melancolica regină**, prin intersecția unor planuri narative divergente în aparență, care puneau față în față lumea visului și lumea experienței, ci prin intermediul "sarabandelor" imagistice care aglutinează, în configurații câteodată aproape neverosimile feericul și burlescul, feeria crepusculară și dansul macabru, cu accente de spectacol absurd, pe linia deriziunii "sângeroase" despre care vorbea odinioară Baudelaire. Aceste configurații par să se alcătuiască după legitățile arabescului (sugerând parcă vulturile unei scriituri fără început și fără sfârșit) sau se concretizează în lungi liste enumerative care amintesc câteodată de "tehnologia" poemelor dimoviene: "Pitici, brutari, torcătoare, lancieri, orbi, surzi, schilozii, infante, regi și regine cu chipul ca de vată, copii, cavaleri, sacagii, fierari, nebuni populează disciplinat pânzele uriașe ale lui Diego Hernandez, ca niște soldați enigmatici". Rezultatul este o tulburătoare povestire, poate cam statică, în care interesul nu rezidă atât în capacitatea de invenție epică a scriitoarei, ci în atmosfera magistral evocată, cu o precizie și o finețe aproape "arheologică" a amănuntului, **Felipe și Margherita** amintind de aceea, câteodată în mod straniu de panoramele colorate ale lui Flaubert din **Salambo** sau (în context românesc) de minuțioasele evocări odobesciene. Ceea ce nu vrea să însemne, cătuși de puțin, romanul Iolande Malamen este doar o "reconstituire istorică" plină de luxurianță și policromie, căci există acest text, în paralel cu gustul pentru fastidioasele "puneri în scenă" baroce, o dimensiune autorefențială, un anume aspect de "metafictiune" prin care **Felipe și Margherita** se reinstalează în cea mai strictă contemporaneitate. Căci "mulțimile furnicătoare" (indiferent că e vorba de foșgăiala flamandă a șobolanilor sau de procesiunile care străbat străzile unui Madrid feeric și grotesc totodată) pot fi privite ca autofigurări ale textului în infinita sa alcătuire și dezalcătuire, autoacreditare și autodiscreditare, iar tulburătorul autosacra-

Iolanda Malamen FELIPE ȘI MARGHERITA

mental pe care ni-l propune scriitoarea se convertește în felul acesta într-o fabulă textuală ce are ca subtext povestirea însăși sau mai exact, misterul nașterii sale, prin magia hârtiei și a cernelurilor, ce ține de repertoriul fabulosului scriptural. Tabloul invocat în final aparține la rândul său de "fantastica" lumii inscripționate; el este o figurare a "obiectului scris" (fila acoperită de grafeme sau cartea) și nu întârzie să fie supus (așa cum am arătat) deriziunii demistificatoare care însă (în virtutea legilor "necruțătoare" ale textualizării despre care vorbea Marin Mincu) sfârșește prin a-l reacredita, bufonada având în acest context ceva din dimensiunea sacralizatoare a actului sacrificial. Dincolo însă de toate aceste considerații care ar putea părea inutil de prețioase și inutil de scolastice, rămâne, mai important decât orice alt lucru, faptul că acest roman se citește cu încântare, indiferent dacă-l privim ca pe o "reprezentare" barocă de culoare și de lumină, ca pe o feerie onirică (în maniera basmelor „pentru adulți“ cu care Iolanda Malamen ne-a obișnuit încă din precedentul său roman), ori ca pe un "mister textual". Sau (de ce nu?) ca pe o metafictiune postmodernistă în care trecutului nu i se conferă vreun alt rol decât acela de-a fi recitat de prezent, printr-o laborioasă operațiune hermeneutică, dobândind, în cele din urmă, aspectul povestirii fără început și sfârșit care este Povestirea însăși, în miracolul propriei sale ziceri perpetue.

spiridon popescu

Baladă 9

Mă-nvinuiesc și azi destui
Că nu l-am prins și eu-ntr-un cui
Pe Fiul Demiurgului.

Prieteni dragi, se plâng mereu
Că numai prin refuzul meu
Sunt robi la înc-un Dumnezeu.

Că, le-ar fi spus lor cineva,
Un singur cui de mai era
Mormântul nu se deschidea.

Eu nu zic ba, așa o fi,
Dar nu-nțeleg: De ce-s copii
Și nu-ncetează a mă huli?

Nu văd că și eu-s tot ca ei
Bătut de ambii dumnezei?

Lipsa de probe

M-am aruncat în mine ca-ntr-un hău.
Voiam să mor. Nu cred c-am reușit:
Deși mi-au scotocit întregul Eu
Cadavrul încă nu mi-a fost găsit.

Deci, nu există probe c-am murit,
Dar nici că mai trăiesc. Cum e mai
rău...

Poem cu titlul "Fără titlu"

Se subțiasse Dumnezeu în mine
Încât puteam s-ascut cu el creioane
L-aș fi salvat: Îl răstigneam, dar cine
Să-mi împrumute două-trei piroane?

Lumea era săracă rău, vecine -
Vânduse tot să-și cumpere obloane.

Sunt nopți în care

„Vai ce pitic mai ești! - Din când
în când
Îi strig-un plop poetului, râzând -
Cum poți să mai trăiești, măi frățioare
Când ești atât de-ndepărtat de soare?

„O, plop înfumurat și necioplit,
Nu te uita că-s mic și pricăjit,
Sunt nopți în care, plin de îngerime,
Sunt mai înalt c-un dumnezeu ca tine.“

Stau în afara mea

Stau în afara mea și nu-ndrăznesc
să intru
și aș intra,
căci vântul începu din nou să bată..
Dar, Dumnezeule, cum poți să bați
la o ușă capitonată?

Poem

Terorizați
De privirea ta diavolească
Care îi fulgera deseori
Inhibându-i,
Ochii mei
N-au mai putut răbda într-o zi
Și s-au sinucis.
De atunci
Există o beznă cumplită în mine -
Inima
Și toate celelalte organe
Poartă doliiu.

Psalm

Te implorăm, Doamne,
Nu mai scoate Moartea la cosit
Pe căldurile astea.
O să transpire puternic,
O să bea apă rece,
O să facă pneumonie
Și-o să moară.

Ce ne vom face, Doamne, atunci
Noi, cei rămași necosiți?
Cine o să ne mai scape pre noi
De blestemata aia de nemurire?

Baladă 99

Nu știu, Doamne, ce-oi avea,
Mi s-a-nnegurat moartea.
Am spoit-o și cu var,
Însă toate-s în zadar
Moartea mea, fir-ar să fie,
A rămas tot tucurie.
Nu mă tem de altceva,
Ci, c-atunci când va suna
Ceasul să mă duc cu ea,
Văzând-o balcâză-așa
Poate mă voi speria
Și-o să-ajung jos, pe pământ,
Tremurând ca frunza-n vânt
De-o să fiu de răs la toți.
De-aia, Doamne, dacă poți,
În genunchi eu te-aș ruga:
Fă-mi-o iarăși cum era
La-nceputuri - fulg de nea -,
S-o confund cu maică-mea
Și să plec cu drag cu ea.

Dialog

(lui Laurențiu Ulici, in memoriam)

- Ce faci? mă-ntreabă moartea.
Încerc și eu, de-un timp,
Să urc spre mine însumi
Ca fumul spre Olimp,
Poate-mi conving ego-ul
(Acum pe post de zeu)
Să nu mi te trimită,
Că ești urâtă rău.

.....
- De ce, mă-ntreabă moartea,
Ți-e somnul agitat?
- Am remușcări, frumoaso,
Că ieri te-am supărat.

La foarte mulți ani după dispariția lui Mateiu Caragiale, abia după ce comuniștii i-au recuperat „moștenirea literară”, adică au îngăduit tipărirea scrierilor sale în tiraj de mase și comentarea lor în alt spirit decât acela al unor orientări satirice, de „zugrăvire” a unei lumi de turpitudini și de istorie deplorabilă, au început să scrie și exegeze de alt ordin, care au stabilit valoarea sa estetică și istorică, fixându-i un alt loc în tabloul pestriț al epocii, printr-o vastă acțiune de revizuire. Dar puțin mai apoi, s-au vestit și alte atitudini, abordarea lui nu ca a unui scriitor de literatură frumoasă, ci ca a unui transmitător ocult al unor revelații nebănuite, prin canale misterioase, de adevăruri secrete, învăluite în mapele fastuoase ale unei opere înșelătoare. Inițiatorul acestei năstrușnicii care nu ținea seama nici de realitatea operei, dar nici de caracterul prea comun al omului, a fost după cum bine se știe Vasile Lovinescu, specialist în arcanse de tot felul, spirit din descendența lui René Guénon, dar mai ales erudit fantezist, care a văzut în autorul *Crailor...* un inițiat, și în scrisul său un mesaj foarte încifrat, dar și decriptabil, al unor mistere din care omul se împărtășise. Inițiativa lui, care a permis replica tuturor exegeților de bun-simț, dar și a cunoscătorilor omului, cum a fost cazul cu Șerban Cioculescu, a încurajat pe câțiva alții și astfel s-au propus explicații prin care prea prozaicul Gogu Nicolau devenit Agricultorul Victorios ar fi fost o înfățișare finală a lui Mateiu însuși, părăsind scena vieții pentru a se cufunda în punerea în valoare a moșiei sale de la Fundulea.

În același spirit, dar fără să continue exact „adevărurile” descoperite de Vasile Lovinescu, ci alegând o cale proprie, se înscriu și cercetările vădite încă de acum vreun deceniu ale doamnei Roxana Sorescu și pe care le găsim adunate într-un capitol din cartea de curând apărută cu un titlu ce nu-i trădează conținutul, *Lumea repovestită*, 2001, și unde scriitorului nostru i se închină câteva zeci de pagini. Or, dacă prima secțiune a studiului (*Noduri, portrete*) este demnă de luat în seamă prin acuitatea unor observații și prin aplicarea la obiect, aceasta făcând din el o contribuție efectivă la explicația unor procedee literare din romanul *Crailor...* cu celelalte suntem invitați într-o lume de ipoteze și de fantezisme, de deducții absurde sau măcar fără nici o relevanță pentru realitatea operei mateine. Autoarea crede că sondând etimologiile numelor proprii din carte va deschide calea deciptării unor mistere ascunse cu intenție, ceea ce ar dovedi și o anume atitudine din partea unui scriitor ce ar trebui, totuși, socotit un artist. Desigur că dacă întâlnești pe undeva personaje numindu-se Vasile, Gheorghe, Ion sau Nicolae, poți să speculezi la infinit asupra celor ce se ascund în dosul lor; dacă numele proprii sunt mai ciudate, sau culese dintr-o arie geografică sau culturală determinată, asta poate însemna ceva. Dar cum se leagă în lumea *Crailor...* Sumbasacu cu Ilinca, Pașadia cu Caegiu sau cu Drânceanu? Ca să nu mai vorbesc de Mima, Tita și Leliwa?

Desigur că momentul privilegiat, dar care ne și duce la dezvăluirea unui procedeu (de altminteri foarte literar) este însuși enunțarea *Crailor de Curtea Veche*, o zicere aproape uitată la vremea când e auzită de cei patru ieșiți de la birtul din Covaci. E o insultă, proferată după o serie de înjurături cumplite, rostite de bătrâna Pena Corcodușa. Pe loc, însă, amintindu-și-o, Pașadia îi dă o semnificație mult nobilă, căci ea poate deveni titlul unei cărți, având în ea „ceva equestru,

PE SEAMA LUI MATEIU

de ALEXANDRU GEORGE

mistic”. E o pură interpretare fără drept de încetățenire, căci nimeni n-ar fi gândit în acel moment precum cei insultați: de altminteri nici în viziunea Penei, cei patru domni care ies în zorii zilei dintr-un restaurant central, oricum dar în nici un caz beți, nu meritau această ocară, căci pentru ea crai înseamnă hoți, indivizi fără de lege, vagabonzi ce și-au găsit sălaj în ruinele vechii curți domnești (o „bombă” s-ar fi putut spune după vara lui 1944), cei patru eroi ai cărții netrând ca niște boschetari. Pașadia înobilează, așadar, acea zicere uitată, deși o compară cu una și mai arhaică: „Curtenii Calului de spijă”, cu aceeași „însemnare”, datând de pe vremea lui Ludovic al XIII-lea, în legătură cu statuia de lângă Pont-Neuf. Cuvântul *crai*, de origine slavă, însemnând împărat, cap încoronat, apare frecvent în carte cu sensul fie biblic (cei trei crai de la Răsărit), fie argotic, degradat: petrecăreț, ins afemeiat, toate, dar și *craillac*, fiind de uz curent în epocă. Utilizarea lui în carte dovedește o voință de ambiguitate și de confuzie pe care polisemia o ajută de minune.

Spun numele proprii atât de multe, dar mai ales ceea ce dorește doamna R.S.? Iată ce nu-mi vine să cred. Încă de pe la mijlocul anilor '60, Ov. S. Crohmălniceanu a observat frecvența lui P în denumirea lor; dar, am replicat eu (chiar și împotriva lui Vasile Lovinescu), dacă Pantazi, Pașadia, Pirlu, Pena, Pulcheria, eventual Poponel, ar îndreptăți observația, ce te faci cu Arnotenii, cu Mima, cu Tita, cu Masinca Drânceanu, cu Rașelica Nachmansohn, cu Ilinca și Elenca a sameșului, cu Mișu și cu nenea Scarlat, dar mai ales cu nenea Iorgu, a cărui uriașă avere o moștenește Pantazi (care, în treacăt fie spus, nici nu se numea așa, povestitorul dându-i acest nume convențional)?... Procedeu caracterizării prin nume, întâlnit la câte un autor, e unul cu totul părăsit astăzi, dar și-a avut rolul său pe vremuri când Rămătorian, Sandu Napoila retrogradul sau Clevetici Ultrademagagoul spuneau ceva unui public obișnuit cu farsa groasă. Ca un anacronism îl întâlnim și la I.L. Caragiale unde Trahanache, Farfuridi și Brânzovenescu formează o trinitate de neuitat (trahanalele însemnând un fel de perișoare prăjite în ulei, de mărimea unor boabe de mazăre). În fine, își face o și mai tardivă apariție în șarja călinesciană (*Scrinul negru*), unde o cucoană mare colportoare de știri se numește Farfara, un slab de înger Suflețel, un tip infatuit Pomponescu etc.

Dar, să ne întoarcem la lumea *Crailor...* R.S. egalizează dintr-un condei diferențele și face din Pantazi și Pașadia, adică din două nume total deosebite, chiar divergente, niște apropiați, iar pe Piru îl caută în dicționarul limbii române unde găsește o „buruiiană”, apoi în grecește unde ar însemna „foc”, *pyros*, sau în cel sanscrit unde înseamnă „om model”. În realitate, Pantazi posedă

un nume mai rar, dar nu foarte rar; el înseamnă „hărăzit unei vieți lungi”, după tabelul lui Al. Graur, iar Pașadia posedă un nume pur turcesc (Pașa-Dii?). Eu am avut un coleg care se numea Pantazi, fără vreo legătură cu familia generalului executat în 1945, sau a matematicianului Alexandru Pantazi, dar am cunoscut și un țaran care se numea Pantaze. În fine, Pirlu nu are nici o legătură cu *pyros*; este numele unui orașel din Tessalia (la fel de fantezist, Vasile Lovinescu văzuse în Pașa nu un cuvânt turcesc, așa cum sugerează tot contextul, ci diminutivul de la Pavel, numele țarului omonim, care a încurajat și ocrotit instalarea masoneriei în Rusia).

Dar culmea fantezismului în interpretarea forțată îl atinge R.S. în cazul nefericitei Pena Corcodușa, căreia îi descompune numele în *Poena* (lat. suferință), *cor* (lat. inimă), *cum* (contras în *co*, lat. plus) și *dușa* (slav. suflet). Deși Andrei Scrima îi atrăsese atenția asupra inanității unui asemenea demers care caută o etimologie în atâtea limbi, autoarea stăruie s-o propună (p. 55). În realitate, Pena Corcodușa este pentru poreclă echivalentul numelui Mirabela (după arătările lui Barbu Cioculescu), iar numele, Pena, trebuie căutat în spațiul favorit al lui Mateiu, adică sudul Dunării: este un foarte frecvent nume bulgăresc, productiv și în românește (Penka, Penu, Pencovici, Penescu etc.) și nu înseamnă nimic, necum vreo suferință. (Ca și Masinca, de altfel, diminutiv frecvent, azi complet părăsit, dar sigur echivalent cu Mașenka, provenit din Maria.)

La fel de forțată este și identificarea lui Atanor, o anagramă a numelui Arnotenilor (care este totuși acela al unei mănăstiri, pe o moșie pe care decăzuta familie o va fi posedat în trecutul ei glorios. Sau echivalența dintre Mima și Muma (pag. 61) care ar reprezenta împreună cu foarte banala Elvira și cu Masinca, centrul Aleph, al Mumelor. În realitate, Masinca e o femeie sterilă, numai Elvira a născut trei fete, iar cea mai mare, Mima, este încă „domnișoară”, fără nici o indicație că va aduce pe lume vreun prunc.

Onomastica personajelor din *Craii de Curtea de Veche* este în fapt foarte pestriță (deoarece amestecă și nume poloneze (Wanda, Leliwa) și nu o dată artificială. Masinca se numește Drânceanu cuvânt care nu face trimitere la vreo localitate, dar a fost măritată cu un Caegiu, nume inexistent, fabricat după cel al familiei boierești reale, Saegiu, care însemna ofițer în armata turcă, ocupat cu aprovizionarea trupelor cu apă. Tot artificial e și acela al reședinței Pulcheriei Canta de la Padina, după *padina* (mică depresiune). Toată această bizarerie se explică nu doar prin lipsa de fantezie, ci printr-o voință decisă de exotism și chiar de ciudățenie care determină unele din procedeele artistice ale scriitorului Mateiu Caragiale, uneori nu foarte fericite, deși cu efecte memorabile.

IAPA ȘI FIUL

Cantina era cât un pogon, de acolo venea și muzica. Spre deosebire de lumea de-afară, dăruită măcar cu dreptul de pieton, zekul în general *n-are dreptul*, de fapt - nici un drept, dar se nimerise o zi de votare și s-a aprobat program artistic. Era sărbătoarea de-Alegeri; să se bucure omul! Au tras mesele la perete și s-au urcat ca să atârne crengi de brad, baloane, portrete, prostii, difuzoare. Era de cuvântat despre mândria de a fi cetățean sovietic, factor activ la edificarea... La Sangorodok, aceste lucruri, chiar și baloanele, se găsec. Au vorbit și dintre deținuți ca să mulțumească pentru grija nu-știu-ce, ceva cu reeducarea și minunatele condiții în care-și refăceau sănătatea. Gardienii nu stăteau numai de jur împrejur, erau amestecați și printre ei, dar lumea avea răbdare, nu se foia, aștepta dansul. Totul are un sfârșit; stai aici cu anii, nu mai rabzi un ceas?... Ieplele erau rujate cu sfeclă și aveau baticurile trase de pe cap, le înnodaseră la gât. Erau elegante, iar unele, dacă nu uitai unde ești, chiar destul de... La față nu trebuia să te uiți; pe față se citește ce jeg de viață ai, aflii tot. Dar invitații de la Sovietul Orășenesc și comandirul de la Miliție, palkovnik Sciarkin, arătau ceva interes; orice femeie, chiar dacă-i turtită de muncă, când e nouă, e prospătură. Te uitai la ei și știai cam la ce se gândesc. Telogreika de lagăr nu s-a inventat numai pentru iluzia căldurii, e însăși stigmatul Răului, al lucrului dușmănos și pervers. Nu trebuie cine știe ce imaginație ca să-ți închipui dedesubt colcăiala poftelor, a cruzimilor reprimite și a păcatului exersat. Orice pușcăriașă, cât de nenorocită, e de presupus a fi caldă și dornică, cu simțurile ațâțate. N-ar fi fost greu, te duci la urechea comandantului și-i spui numărul de pe spate, sau faci o listă. El nu se amestecă, dar se rezolvă; se trimite cu escortă specială. Însă, ți-e frică, te poate turna chiar el. Ai dușmani, de ce să te expui? Pentru o zdreanță ca asta? Târșeală, dar de vrut, ar fi vrut, vedeau și ele. Parcă de ce-și luau automat mutrele alea cucernice, de tovarășe bolnave și cinstite, cu număr pe pufoaică, așa cum erau, nu ca să-i provoace, de ce?

Totul era organizat perfect, ar fi putut să fie o votare de neuitat, dacă H-617 n-ar fi finit morțiș, în chiar duminica aceea festivă, să-și taie un lucru crescut excesiv și care-i scurta zilele...

Nu mi-am luat bilet la spalnă vagon, m-am urcat la clasă; ai și-acolo o scândură, dacă vrei, ți-o lași din perete. Nu-i chiar cald, dar băncile-s învelite-n mușama din aceea de plastic albastru, sus la fel, miroase frumos. Numai răsuflarea omului pute. Se suie cu mahorea lor, cu rachiul, cu ceapa pe care-au mâncat-o și nu mai e bine. Duhnește și-a dinți. Alții scuipe pe geam, ce să facem... O noapte n-a fi un veac, o să treacă și asta. Uite, mă gândeam, put, sforăie, nu se rad, nu se tund, au numai prostie-n cap și uite că-s liberi și n-au nici o boală! E drept asta?

Dimineața, aud ceva pe culoar, că se deschideau ușile. Am zis că-i nacealnikul, da' cum, că dădusem talonul de cu seară, când m-am urcat! Nu era el, vine o jănșcină cu o cutie în brațe, din cele de tombolă. Pentru votare venea, să ne-apuce din tren. Au pus și la noi portrete și steaguri, era plin în tot Kernul. Aoleu, zic, scapă-mă Măicuța Domnului, că am pasportul neștampilat și nu vreau

să mă-ntrebe de ce, pentru ce, cum de-ai ajuns până-aici...? Și mai era cu doi; știai momentan ce-i cu ei, ce hram poartă... Am crezut că mi se oprește inima.

- Cine n-a mai votat? zice femeia.

Lumea se caută de acte, alții c-au votat prin gări; spun și eu la fel, dar nu mi-o ieșit decât cu jumătate de gură. Poate s-o cunoscut, nu știu, nu mi-o făcut nimic. O tras ușa și s-o dus mai departe. Frumoasă femeie, cam întunecată la chip, așa, bărbătoasă, dar se vedea cum o fost. Un haram de ne-vastă. Am prins numaidecât drag de ea, că nu mi-o zis nimic, și m-am gândit să mă mut. Dacă se răzgândește și mă întreabă unde mă duc? Cel mai bine era să ajung într-un vagon din spate, acolo unde umblase deja, ca să stau liniștită. Îmi iau boccelele și încep să-mi fac drum: izvinite, izvinite...!

Începuse să bată. Era alt om. Ce puteau să-i dea aici, ce medicamente aveau! L-au trecut pe bromură, altceva ce? Nici nu mai văzuse nimeni una ca asta, și nici la Moscova n-ai cum să-l trimiți! Numai că-n el puteai să torni și-o tonă de sedativ, ca într-un cal, n-avea nici pe dracu! Doar să-l împuști...

Nu se mai smiorcăia, se înrăise ca un câine când îi rezezi coada cu secera. La început, sigur c-au încercat să se hlizească pe unde trecea. Până nu l-a troznit pe primul. După asta, a văzut că-l ușurează. Le stâlcea mutrele și vedea că treaba îl mulțumește. Dădea în ei și simțea răcoare-n plămân. Când nu-l durea, nici nu se uita că umblă cu pantalonii umflați, se obișnuise ca strămbul cu fața.

Îi bătea și la lucru, unde-i prindea, unde îndrăzneia vreun prost. Nici nu știai din ce ia atâta putere, că nu era mare lucru de el. Sărea pe om, se strângea cu picioarele prin spate, chiar din mers, și-l izbea cu capu-n gură. Cum îl pocneau gardienii, așa bătea și el mai departe!... Îl băteau și pentru că bătea, dar și pentru ce-și făcea în veceu. Căci ajunsese și la asta, nu mai știa ce-i cu el, era ca un dihor lovit cu sapa. Câtă scârbă-i era și cât se blestema, dar tot se mai băga înăuntru și-și făcea. Nu-l ajuta mult. Ușa nu se putea închide, tot lagăr, na; băgau capul și se behăiau. Sau îl spuneau. Nu știu de ce-l omorau gardienii, când îl prindeau așa, însă nu se lăsa nici el până nu puneau

gheara pe pârâtor. Chiar dacă ăla era mai vânos, nu conta, lua, dar și dădea până-l bușea roșu.

În ziua aceea măturaseră curtea cu el, tot pentru una ca asta, l-au prins în subsol. Cum, bandi-tule, tocmai de Alegeri ți-ai găsit?!... Când a scăpat din labele lor, răcnea ca o fiară, nu făcea nimic, decât zbiera. Se îndoia de mijloc și urla la ei. Paznicii găfăiau încă; se opriseră și încercau să priceapă. Îi curgeau bale din gură și icnea urlând, ziceai că-i înjură de morți.

Au dat drumul la dans, toate bune, și odată răsare Ilie pe scări cu ștoiul într-o mână și cu o rașpă de tăiat injecții în cealaltă. Ceva ce n-ai pomenit, cu ochii ieșiți din cap, încă mai urla, dar cam fără putere. Au sărit pe el, că nu trebuia să dea cu pila decât o singură dată; sărea sângele până-n tavan! Asta vrei tu s-o tai, tâmpitul?! Le faci hatârul, mă, își iau de-o grijă! Te coase, îți pune un bumb acolo și te trimite la muncă, ești sănătos! Vrei să te ologesti, nu asta, taie-ți mâna, cu aia lucrezi! Bate-ți un cui în cap, toarnă-ți leșie-n pâslar și ieși în frig, poate faci o cangrenă, dar nu asta, boule, că ce ai tu e tinerețea veșnică!

În sala de mese, cânta orchestra de la Kultur-no-Vospitatelnâi Ceasti și ei dansau duși, ca sub apă, fericiți că dă Dumnezeu o dată la câțiva ani și Alegerile. Cel de la vioară nu se prea auzea, prăpăditul, dar cântase la Filarmonica din Tașkent. Avea un picior degerat, însă cine se mai gândea acum la boli? Norocos, dacă era la mână, nu mai cânta el în veci!

Zekii păreau schimbați la față, poate și din cauza căldurii, iar gardienii se hăhăiau între ei. Aveau kalașcele aplecate de leavă. Se hlizeau toți; Boris Trofimici se ținea de operație și râdea tembel, de parcă era înainte de Anul Nou și venea cu bradul din piață. Nu putea vals fiecare, dar cine-l știa parcă era mareșal al Uniunii Sovietice; Zubașkin călărea sala de la un cap la altul, bășos și brusc-mădios, ca la film, izbînd cu spatele și cu dosul, dar nu se supăra nimeni, nici el. Știa că toate privirile atarnă de bocancii și de brațul lui țeapăn și asta le arăta: cum e valsul! Avea gâtul pus în ghips, nu-l putea zdruncina mult, dar muzica te rupea moale la suflet și te făcea să te gîndești la lucruri pe care nu le spui, dar care-ți umezesc ochii și te fac să legeni din cap, după cum se lasă armonica. Ce-ți pasă că te vede Rîbinskaia? Dansau femei cu femei, bărbați cu bărbați, dușmanii poporului între ei, ologiți, care cum apucase. De pe tot peretele cu masa roșie, binecuvîntând cantina aceasta, Iosif Visarionovici îi privea blajin. La fel și tovarășa Strudețkaia, de la Uzina de Apă. Se uita mămos la schilozii care valsau și-și învârtea un deget prin permanent ca să-l încerce dacă nu se lăsase. Din viermiuala sălii, o ajungea nu numai un omenesc miros de nădușeală cu iod, dar și ceva nefamiliar, dulceag, mohorît.

Ilie Hnat era afară, dar nu-l auzea nimeni; orchestra, da, puteai s-o auzi. Se învârtea pe călcăie și rotea o sârmă de capătul căreia se închegase un bolțărău de ciment. Aruncarea ciocanului!... Răcnea și vântura cataroiul, iar, la distanță, gardienii îl priveau înghețați, așteptând să-l sloboadă.

- Ai votat, teotia?

Tovarășa aceea sănătoasă și abătută - la trei geamuri de mine! Are cutia rezemată de bara ferestrei și se uită afară la steaguri. Lume zgribulită, iese abur din gură.

- Da', cum?! zic și mă lasă în pace.

Cei doi care erau cu ea nu mai sunt. Șade singură și se gîndește la ceva care-o supără. Începe și asta să se pungească la gură. Eatea. Nu mi-o cerut pasportul să-mi vadă ștampila. Am zis că scap, dar te caută peste tot.

- Frumoasă sarcină aveți, tovarășa. O mângâi pe mână și vreau să trec.

- Da, zice, e bine...

Dar nu se dă.

- Ai votat? Sau te-am mai întrebat?

- Am votat, cum să nu, de dimineată!

- Pe cine-ai votat? Dacă nu vrei, nu spui.

- Pe Stalin, pe cine?!

- Și dincolo?

- Păi, toți, cu tovarășul Beria! Ați rămas singură? zic ca să schimb vorba.

- Nu, o intrat la vagon-restoran. Nu-mi place unde-i fum.

- Nici mie, zic, ca să înțeleagă de ce nu m-am pus și eu la o masă ca să beau un ceai. Să nu creadă că n-am douăzeci de capici. Mă uitam la matala, ești krasavița ca o artistă.

- Păi, sigur că sunt artistă. Am lucrat la ciroul din Alma-Ata. De unde ești?

- Oho, mai dincolo...

Că nu eram proastă să-i spun.

- Călăreai pe cai, ia dumai.

- Nu... Făceam ceva mult mai greu. Dresam porci.

- Hai, lasă-mă! De ce porci?

- Pentru că porcu-i animalul cel mai greu. Nu te-ascultă.

- Hai, lasă-mă!

- Foarte greu, nu știe de nimic. Dar cu bătaie măsurată și cu foame, ajungi la ceva. Dacă ai și talent. Au încercat mulți, rar vezi porc în spectacol. Ai mei se lăsau pe spate, știau să numere, mă mușcau de picior, în glumă, bineînțeles; aveam un număr comic.

- Să te ferească Dumnezeu de mușcătura de porc! Stai să-ți spun...

- Lasă, că știu.

- Și-acuma la care circ ai servicii? zic, că m-o făcut și curioasă.

- Nu mai sunt la circ, teotia, lucrez la farmacie.

- Da' nu cred că-ți place...

- Ba da, e bine...

- N-am apucat să te văd. Dar prin Alma-Ata am fost.

- Să nu-ți spun, teotia, capre ai văzut? Nici să nu te duci! Era o nenorocită cu dresură de capre. O cățea, o umplut tot ciroul! Nu se uita nimeni la caprele ei, se urcau pe o scară; mare brânză, care capră nu se cațără! Și neapărat, că să facem o combinată, capre cu porci. Asta ca să fure atenția de la ce făceam eu.

- Și-ai lăsat-o, mama ei a dracului?!

- Dacă era cumnată cu operul pe instituție, ce să faci? Și-aici coboară vocea și se uită în spate. Cred că mă trage de limbă. Așteaptă să spun și eu ceva de operi. Așteaptă, tu...!

- Știi ce vorbesc... Ce poți să faci? Am zis c-o să am liniște.

- Și n-o fost!

- Nici nu vreau să-mi mai aduc aminte, te rog să mă crezi! Mi-e foarte bine unde sunt. Dar să-și bată joc de munca ta, că știi ce-i un porc! Să-ți ia animalele și să te-arunce pe drumuri...!

- Să nu spui că i-ai dat porcii!

- Erau de la circ, nu-i țineam acasă.

- Și face ea acuma tot ciroul?

- Face.

- Și porcii cum ascultă de ea?

- Porcu-i porc, ce pretenții ai de la el? I-arăți biciul, face!

- Doamne ferește și păzește, da' la Partid de ce nu te-ai dus?

- Nu mai vreau să vorbesc, gata.

Dacă văd că nu vrea, o las. Poate ne-aude cineva... Stă cu cutia roșă în brațe și-și vârbă degetul unde-i spartă. A rămas cu ochii în ea și o văd supă-

mircea daneliuc

rată. Pe urmă, se uită pe geam, de-ți face milă. Pe urmă, tot ea, da' știi cum? Cu colțul gurii la mine, și cu ochii prin vagon.

- Pliscul... Ține-ți pliscul, mi-au zis. Părinții lui Mișa n-au fost kulaci? Auzi? Asta-mi mai trebuia! Ca să vezi de ce-s în stare!

- Și de la noi o luat oameni...

M-am scăpat, m-am scăpat, na!... Da-i și ea speriată, că s-o scăpat mai mult; nu-i bine de vorbit de chiaburi.

- Gata. Bine că-i bine. Nu vrei să vezi mata unde-s tovarășii, că eu nu pot să intru acolo.

- Da', cum nu? Auzi, dacă tot lucrezi, poate ai auzit la farmacie... Are o vecină de-a mea un cumnat, așa și așa, și-i spun toată boala. Mi-i cam rușine, dar nu se cunoaște, ce știa ea cine-i, i-am zis că stau la bloc. Nu se știe de unde auzi de-un leac, ceva, că doctorii numai de luat bani îs buni. Poate-i de la scorbut.

- Crezi c-o fi legat?

Când aude de boala asta, lumea ori se miră ori chicotește. Nu știu care mai întâi. Dar ea nu; se supără și mai rău.

- Ce legat, teotia, când îi leagă, e tocmai pe dos! Eu nu-s farmacistă, sunt casieră, dar atâta lucru mai știu. Tot ce pot să-ți spun, e că sunt odihniți, înțelegi? Curvari și odihniți! I-o fi dat una ceva...

- Așa mă gândeam și eu.

- Că dacă era la locul lui, la casa lui, la femeia lui, n-avea nici pe dracu! Dar proasta muncește și el îi odihnit! Ia să-l pună oleacă la treabă! Crezi că lui Mișa nu i-ar prinde bine o boală ca asta? Vai de capul lui! Îngheață prin hală, acolo unde vinde, și ridică la lăzi de i s-o mărit și hernia. Nici nu mai știe cum îl cheamă, vine acasă și cade lat. Asta-i boală de domni, de capitaliști! Băga-s-ar dracu-n ei, porcii naibii! Numai porci!

Se gândea pesemne la cei de peste ocean, ațătorii de război, că-și băga unghiile în cutie, să le rupă. Ne-or fi strecurat americanii niște boli noi. Vreo iapă de-a lui, de pe-acolo.

- Las' c-o să fie bine...

- Te duci, teotia?

M-am dus, da' erau la masă, nu puteam să-i scol. Mi-am luat și eu un ceai cu niște icre de pește, din cele roșii, ca mazărea. N-o fost scump.

Ilie Hnat rotea cataroiul de ciment. Ținea de sârmă cu amândouă mâinile și ziceai că, dacă-i dă drumul, terci îi face. Paza se ținea departe, gata s-o ia din loc. Cursa de garduri... Aveau garduri stivuite, câte treizeci pe stelaje; făceau prefabricate. Tot lagăr de muncă era, chiar dacă ceva mai spital.

Munca vindecă tot, zicea ăla de lua sânge, cea mai bună doctorie! E în stare să-ți o spună și de o mie de ori. Sangorodok... orașul proștilor! Tot ceva în jurul unui lagăr, ca la Kern. După lagăr trăiesc, și fără lagăr sunt morți. Cum zicea? Cea mai bună doctorie... Cine-o ieșit de-aici reparat? Și chiar dacă iese, nu-l trimite înapoi?

Gâfția. Se opri pe tălpi. Pietroiu horducăi de vreo câteva ori pe rampa de beton, lăsând o urmă albicioasă cu praf, aproape un cerc. Singurul avantaj era că, din când în când, puteai să te dai zărghit. Nu te băgau la carceră pentru asta, dar te legau de pat. Gardienii se apropiau cu prudență și el rânjea. Au pus mâna și l-au trântit.

După aceea, că are vizită, că-l caută maică-sa. Cum să-l vadă în halul în care era? Dar ce-i, după el? A mai luat vreo doi pumni și l-au dus.

De ce tocmai el, Doamne? De ce tocmai el să aibă boala cea mai rușinoasă din lume?! Și nici la cap nu-i prea bun. Nu spun cât m-am zbatut să aflu ce are și unde l-o dus...! Dacă nu era Nastea de la bloc, nu știu ce făceam. Asta, sâmbăta-i la poarta lagărului... Atâta grijă, atâta drum și atâția bani cheltuiți! Și să nu steie de vorbă, ca un străin... Da' ce i-am făcut? Numai eu știu cum am trecut prin gară, când am ajuns, că trăgea opolcenețul de tine să te ducă la vot. Numai eu știu! De ce să strige la mine, că-s mama lui!

Mă-ntorc în gară, unde să stau? Așa-s de amărită, că nici nu-mi vine să mă urc iar pe tren. Mai am patru ceasuri. Trag de tine și te-ntreabă dac-ai votat, te bagă-năuntru și te ia după acte, miliționeri. Trebuie c-au făcut și cald acolo. Unde mi-s mânușile? Intru și-i votez pe toți, n-o să mor!

Ce m-am răs. Ce m-am răs. Îi stâlcesc Mutrele Mamă ce dau în ei. Cine se râde. Cine se mai râde. Acuma mă râd eu. Desfac pachetul. Hârtie. Ce mi-o pus bun Mere. La scorbut Viermănos Sășios Iartă-mă mamă. Iartă-mă mamă. Iartă-mă mamă

Unde sunt. Ce fac eu aici. De unde se-aprinde lumina. Nu văd. De ce stau pe pat. Patul cui. Cine m-o băgat în casa asta. Cred că m-o închis o închis ușa. Și cum. Să ies. Unde sunt?

Singura lumină venea prin sticlă. Perdeaua era trasă, dar ziua nu se trecuse de tot. Domnul Hnat stătea în capul oaselor, așa cum se ridicase, buimac, de pe pernă. Aerul îi vălurea în jurul capului, ca la sfinți. Privea în jur, fără să priceapă nimic; locul nu era al lui. De lângă prag, îl privea un kil de lapte. În jur, smocuri de păr... Aoleu, m-o tuns cineva în somn! Își duse mâinile la cap. În aceeași clipă, își dădu seama că se uită de sus... îl ridicase ceva sau își pierduse brusc greutatea, stătea lipit de tavan. Cum reușea să se mențină ridicat, era absolut incredibil. Neliniștit, întinse mâna ca să atingă plafonul și dădu de un loc umezit și cleios, sperriind niște vietăți mărunțele. Duse la nas, avea miros de pământ ud. Sau el mirosea... Începu să țipe.

Curând, izbucniră tropăituri pe scară și zgâlțâitul clantei. Ușa nu se clinti.

- Domnu' Hnat! îl striga cineva.

Era o voce de femeie, poate a doamnei Balica. Încurajat, mai răcni o dată, fără să se ridice, paralizat de spaimă.

- Vreau acasă! De ce m-ați băgat aici?

- Domnu' Hnat, v-ați închis pe dinăuntru. A ce miroase acolo?

Venea un duh greu de naftalină, pe sub prag.

- Vreau acasă la mine! Duceți-mă acasă!

Dacă te-aude careva că de la câinele acela, zice că ești nebun. Cum de la câine? Uite, de la câine! De la Ruslan, câinele... O tras în el de la zece metri; nici n-o apucat să înghită, mai avea încă dumaticatul în bot. S-o săltat, numai. O căzut într-o parte și-o nceput să iasă roșu de sub omăt. Faci păcat rău, dacă omori un ciine...

Eu lucrăm la rambleu, că tot la șină ne-au scos. Eram ieșit din spital și m-au întors înapoi, la Kern; era așa, cam pe la sfârșitul lui februarie și parcă începea să se răzmuie, sau numai în ziua aceea mi se părușe mie mai cald. N-aveau ce-mi face, asta-i boală de la nerv, n-o auzit de ea nici doctorul! Nu te scoate nimeni înainte de termen, că umbli tu cu pantalonii umflați și te doare de mori... Ai douășcinci de ani, îi faci, poți să fii țapăn de sus până jos, nu așa! De lăsat, am lăsat o țidulă de cerere pentru Administrația Generală a Lagărelor, Glavnoe Upravlenie, ca să nu zică nimeni că n-am vrut să scap și n-am scris; tot degeaba. Cum vii, treci în brigada lui Uzunov, și - la muncă! Nu pentru muncă suntem aici, la ce suntem?

Ce era bun era că mă știau oleacă nebun și se mai fereau. Nu se mai hăhăiau chiar așa. Se mai găsea câte-un bou, bineînțeles, că din ăștia dă Dumnezeu, care venea la tine să-ți ridice poala de la pufoaică, dar nu erau mulți. „Te-n ptchizda mă-tii, mă prostane, mă! Cu timpul, au început să se deprindă; asta era și asta este! Te uiți și-ți vezi de treabă. Îmi ridicau pufoaica mai mult când intram printre iepe ca să se chirăie și să vadă cât e el de mintos. Da-i și băteam de ziceai că-i deznod. Mamă, ce-i trozneam! Ai de mine, f' tu-ți ceapa mă-tii!... Nu mai eram ticăitul care plecase. Știi cum e? Lumea n-ascultă decât de pumn, asta ți-o spun eu, care-am fost unde-am fost! Dacă nu dai înapoi, te calcă-n picioare, nu supraviețuiești. Și-aveam putere, că primeam pachet, am ciolane mari, când le blendeam câte-o labă, îi luau de pe jos. Noaptea-n baracă, atât! Îl căutam unde dormea și-l zvârleam de pe prici, de pe vagonkă. N-aveau ce-mi face, strigau jidane, dar de departe. Eram altul, alt om! Te uitai la mine și ziceai aoleu, să nu mă pun cu ăsta, că nu-i de șagă! Nebun!

Dacă vedeai ce față aveam, te lua cu frig. Parcă odată cu necazul îmi crescuse și vlaga, nici nu puteam să dorm, mă sculam pe la trei.

Nu-i adevărat că asta-i cea mai mare rușine,

când umbli așa. Alții fură, dau în cap, își bagă-n pușcărie copiii, părinții, dacă stai în lagăr vezi tot felul. Poate am și eu o greșeală mai mare și am uitat-o. Dacă asta mi-o fost mie dat, trebuie să trăiești și cu asta. Te lași, mori! Și nu te hlizești, decât dacă ești prost, de ce să te râzi? Că nu-i așa cum se crede: îți crește boala acolo și numai la iepe te gândești... Ar fi bine, dar nu totdeauna, mai mult doare. Te ușurează oleacă, femeia, dar nu scapi. Și, la o probă, cât se cunoaște? Pui pe tine ceva mai lărguț și nici nu se vede! Nu știi cum doare... și cine râde de durerea cuiva îl ajunge!... Cu ce mă deosebesc eu de-un șchiop ori altul? Sau de javra aceea de Chișleag Dumitru, C- 208, care primul s-o ridicat și s-o întors la lucru, atunci cu câinele!

Nu știu dacă chiar primul, că mai erau cu el Svarakowski, alt polonez, și doi ruși: Leontiev și unul Bugarin. Nu Bugarin, Butârkin! ăștia, cu Chișleag în frunte... Câinii îi aveau pe grade și cu tain de carne, nu ca noi. Le dădeau să mănânce de față, când ne aduceau și nouă cașa de mei, și-i țineau legați, dar numai la dus și la întors. La lucru îi slobozeau, erau învățați, se vedea, nu umblau fleaura, stăteau cuminți la picior. Începai să fugi, o comandă și te rupeau! Foarte haini, oleacă dacă te uitai la ei, așa, puțin mai lung, prindeau să mârâie. Câini buni, răi... Ți-l dă în dotare și-i îngrijești, prinzi drag de el.

Afară de unul, Ruslan. ăsta nu știu ce-avea, era mai lacom sau ce, că puteai să-i arunci și lua. Îi dădeau toți, când nu se uita paza, i-am dat și eu.

Ne zgâiam la el, moțăia, și ne bucuram că vine iar cald. Când se întinde câinele pe zăpadă, înseamnă că simte primăvara, simte el ceva de bine. Nici nu era vânt, abia vreo șaptespe de grade, soare, nu ne grăbeam. Mestecam în liniște și el culcat; culcat-culcat, dar cu ochii pe noi, poftă, na, animal și el... Și-i aruncă lura o bucată de coajă. Și atât mai aud: stoi! lajisi! culcat! - am crezut că strigă la om. Ruslan o apucat pâinea și o dat să se-ntoarcă. Atunci, rrramp! Cred că Stepanenko, altul cine să tragă-ntr-un câine? Stepanenko! O căzut din prima și s-o făcut o liniște, de se-auzea cum se face ecul mic prin toată Siberia. Rămâi cu lingura-n mână, nici n-ai curaj să întorci capul.

- Ce-ai avut, mă, cu el, ce ți-o făcut? îl aud pe Ricinski.

Sigur că era opărit, eram toți.

- Malci! răcnește și ăla, Kliucikov.

Nu atât de Ruslan, că și ăsta, dacă primea ordin, te sfâșia în bucăți, câtă pâine i-ai da... Da' de ce să tragi, că i-am aruncat o coajă, de ce? Parcă ai tras în mine. Pe cuvânt! Nu sufereau câine care mănâncă de la deținut. Li se pune negru pe ochi. Și-l văd că lasă gamela jos și face vreo doi pași spre unde l-o doborât. Ricinski... Ruslan încă mai tremura din picioarele de dinapoi.

- Stoi!...

Și închizătoarele de la automate.

- Îl iau să-l îngrop, n-o să-l lași aici!

- Înapoi! Toată lumea la muncă!

- Șezi, bre, că n-am isprăvit de mâncat...

- La muncă!! Sus! În picioare!

Au înțeles și ei c-au făcut o prostie și-acuma răcneau ca să nu se vadă cât îs de proști. Ne-am sculat mai moale, ziceam că poate vede starșileitenantul că încă mănâcăm și ne lasă. Nimic, zbierau la noi și se făceau cu kalașka. Apăi, nici așa! Ne-o venit, nu știu cum, un curaj la toți și nu ne-am urnit. Ne uitam ochi în ochi și nu ne mișcam, i-am lăsat să urle până ce-or crăpa.

- Grevă? Otkazciki?!...

Dar n-o întreb dintr-odată. S-o făcut întâi o tăcere groasă, s-o tai cu mâna, nu zicea nimeni nimic, stăteam în picioare și ne sumuțam din ochi.

Știi cum se uită un zek... Uite la mine! Abia după aceea o zis otkazciki și-o stat, de parcă așteptau pe cineva să răspundă. Dacă refuzi să ieși la lucru și te scrie otkazcik, e rău. Carceră, cu o sută de grame de pâine apoasă! Dar așa, nu știu câte minute, nu s-o clintit nimeni; otkazcik, foarte bine, să văd ce-ai să faci cu toți! Și-o muscă dacă trecea se-auzea...

Era frumos, îți spun, și se umple inima de aer. Când îi vezi cum scrâșnesc din măsele și n-au ce să-ți facă, îți vine să cânti! Până o căzut ceva moale în spate și am întors capul. Era ca o lopată de zăpadă, și-o dat drumul de pe-un molid; știam eu că se-nmoaie afară. Ne-am sucit și ne-am uitat toți, de parcă asta era treaba noastră, că-i greu să te înfrunți așa, față-n față. La piciorul copacului, unde-o picat, lăsase câteva grupșoare în omăt, de parcă sărise vreun jder. Țin minte. Atunci s-o desprins Chișleag și ceilalți, Butârkin și restul. Ne-am uitat după ei, până unde-și lăseseră uneltele. Și-au lins lingurile și le-au vârât în tureci, mâncarea prin buzunare - chit că era cașă, dar unde s-o pui? - și au săltat cazmalele. Le-au rupt de jos, înghețaseră. Ne-am mișcat și noi, ce era să mai faci?

Au stat așa, cu puștile despiedicate, până la plecare, dar nici noi nu ne-am grăbit. Ne făceam vedea că ne facem și nu puteam să ne spun nimic. O zi ca asta îți dă viață-n tine pentru două luni. Nu și-o făcut nimeni norma, ne-au ținut până noaptea și tot degeaba.

Câinele, bietul, o rămas în omăt tot acolo, nu cred că mai era călăuza. Dar după ce ne-au încolonat, le-am făcut-o iar. Am luat-o la trap, de nu se puteau ține după noi. Aliniați, perfect, n-aveau ce să zică, atâta că dădeam din picioruțe ca la 7 Noiembrie în fața tribunei. De parcă n-am fi muncit nimica și eram odihniți. Ne ieșise și nouă limba, câțiva se împleteau, horcăiau, Kovalski vai de capul lor, că erau și tebeciști, dar ce-i făceam acuma escorte merita toți banii. Strigau, ne-au somat, și pân' la urmă am stat. Clipeam din ochi și ne făceam mirați. Mamă, ce ne-au spurcat! Cu ce le-o venit la gură, și iar ne-au dat plecarea. Da' le scosesem și sufletul... Acuma, umblam ca melcul... Borș erau făcuți, clănțăneau din kalașce și s-au pus doi gardieni în frunte ca să ne deie tonul la mers. O fost ca la circ, dacă vedeai, rādeai de te udai. Curva asta de viață, câteodată era frumos în Siberia...

Când ajungem în zonă, careu!

- Cine-o fost cu provocarea? Nimeni, cine să fie?

- Nimeni? Ocenii harașo, câte cincii adunarea! Ia de zece ori roată prin lagăr! Pas alergător!

Când ne-au oprit, ne tremurau genunchii. Trăgeai aer pe gură și făcea hâr!

- Cia provocația?

Nimeni. Harașo! Ia mai dați zece ture! Fuguța!

- Stoi! Cia provocația?

...Ha -617, aud în spate.

Eu eram 617... Am făcut un pus în față, nu se mai putea, ne omorau cu zile. Da-l știam după voce, era un tâlhar; îi vine și lui rândul... Eu nu uit. Îmi știau și hoții de frică, nu-mi zicea unul tu. Că nu mai poți răsufla, și ce, nici eu nu puteam, nu mai putea nimeni! Și uite că lângă mine mai vine unul... Și lura! Și pe urmă toată coloana, cu tot cu turnător, laolaltă! Ei, să fii milionier, ce faci acuma? Nu te dai cu dosul de pământ? Ne-au luat numai pe cei care-am fost în față, în rândul întâi. Niciodată n-am intrat în celulă mai bucuș.

SCURTĂ PRIVIRE ASUPRA LITERATURII BELARUSE

Literatura belarusă are la origini literatura Rusiei kievlene, când strămoșii popoarelor rus, belarus și ucrainean vorbeau aceeași limbă. În secolele XI-lea și al XII-lea, literatura scrisă belarusă era deja destul de dezvoltată. În orașele mari belaruse se scriau și se transcriau cărți bisericești și laice, se compuneau letopisețe, cronici. Formarea poporului belarus și a limbii lui s-a petrecut în perioada dominației feudalilor lituanieni și apoi polonezi, când țărâșimea belarusă lupta cu catolicismul pentru unirea cu Rusia. În secolele al XII-lea și al XIV-lea Belarusul se afla în componența Marelui cnezat lituanian, având o cultură mult mai evoluată, în timp ce lituanienii nu posedau nici scriere, iar limba oficială a cnezatului era limba belarusă. Toate legile, cronicile, corespondența diplomatică se scriau în limba belarusă, din care s-a format limba belarusă contemporană. Literatura secolelor al XII-lea, al XIV-lea și al XVI-lea a servit intereselor marilor feudali lituanieni și polonezi.

Cel mai mare reprezentant al literaturii belaruse din secolul al XVI-lea a fost Gheorghi (Franțșek) Skorina (1490-1541). El este părintele tipăriturilor belaruse, traducând și tipărind în limba belarusă Biblia, cu propriile prefețe, postfețe și comentarii, bazate pe idei umaniste și patriotice.

Cei mai progresiști scriitori din secolele al XVI-lea și al XVII-lea sunt Simeon Budnî, Vasili Tiapinski, Ștefan Zizanii, Lavrenti Zizanii, Afanasi Filippovici, Leonti Karpovici, poetul Andrei Râmși, memorialistul F. Evlașevski, poetul Simeon Poloțki. Din 1697, Seimul polonez (în vremea aceea Belarusul aparținea Poloniei) a interzis publicarea cărților belaruse, precum și folosirea limbii belaruse în justiție, în școli și instituții de stat. Reacția catolică dură a avut un impact tragic asupra dezvoltării literaturii belaruse, care în secolul al XVIII-lea a

ajuns la decădere.

Singura manifestare poetică a acelei perioade a fost folclorul. Poporul belarus a creat o mare și foarte variată poezie orală, care a atras în secolul al XIX-lea atenția culegătorilor și cercetătorilor ce au editat multe culegeri din creația populară belarusă.

Unirea Belarusului cu Rusia, la sfârșitul secolului al XVII-lea, a dat un impuls viguros renașterii și creării literaturii belaruse noi. Sub influența culturii și literaturii ruse au apărut poeme satirice într-o limbă populară vie, pitorească având influențe vizibile ale literaturii ruse. Dar condițiile pentru dezvoltarea adevăratei culturi belaruse rămăneau potrivnice. Regimul țarist suprime manifestările culturale ale naționalităților conlocuitoare din Rusia. În prima jumătate a secolului al XIX-lea scrierile belaruse au circulat doar în manuscris, foarte multe dintre ele fiind irecuperabil pierdute. Din anii '30-'40 sunt cunoscuți talentatul poet Pavel Bagrin, scriitori ai curentului conservator ca: A. Ripinski, I. Borceavki.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea în literatura belarusă trona curentul realismului critic. El a făcut posibilă apariția primelor lucrări din dramaturgia belarusă. Tot atunci s-au remarcat: publicistica artistică a lui Kastusi Kalinovski, poezia democraților F. Bogușevici, Ianka Lucina, Adam Gurinovici, Algherd Abuhovici, Felix Topcevski.

Revoluția din 1905 și-a găsit expresia în opera marilor poeți, cum au fost Ianka Kupala (1882-1942), Iakub Kolas (1882-1956), A. Pașkevici (1876-1916). Creația acestor giganti ai literaturii belaruse a influențat puternic o adevărată generație de scriitori, precum Tișka Gartnâi, Maxim Bogdanovici, Zmitrok Beadulea, Alesi Gurlo, Ianka Jurba, Constanța Builo.

Revoluția din 1917, războiul civil din anii urmă-

tori au dus la crearea în literatura belarusă a două curente divergente: cel al adeptilor ultimelor evenimente revoluționare și cel al dușmanilor lor înverșunați. Numai legătura profundă cu poporul, înțelegerea năzuințelor lui, și lecțiile istoriei trăite au permis păstrarea integrității artistice a marilor scriitori belarusi.

În secolul al XX-lea apar primele societăți literare în orașe mari, cenecluri, reviste și almanahuri, se publică autori deveniți cunoscuți și apreciați: M. Cearota, K. Krapiva, K. Ciornâi, M. Zarețki, M. Lânikov, P. Golovaci, P. Murașka, B. Koval, M. Posledovici, B. Dubrovka, P. Glebka, P. Brovka, A. Dudar, M. Lujanin. Se publică pentru prima oară literatură pentru copii: I. Mavra și A. Iakimovici; dramaturgie națională: B. Gorbașevici, I. Romanovici, I. Gurțki, M. Zarețki, M. Gromâka, V. Șașalevici și V. Golubok.

În 1932 ia ființă Uniunea Scriitorilor din Belarus. Literatura se îmbogățește cu nume noi: M. Tank, F. Pestrak, V. Tavlai, N. Taras, A. Kuleșov, P. Pancenko, A. Belevici, A. Zarițki, A. Stahovici, V. Kravcenko, I. Gromovici și mulți alții.

Perioada celui de-al doilea război mondial, care a însemnat pentru Belarus cea mai tragică epocă din istoria sa, a fost descrisă în romanele unor scriitori de rezonanță mondială: Ivan Șameakin, Ivan Melej, I. Gurski, M. Tkaciiov, F. Pestraka, A. Adamovici, M. Loban, V. Bâkov, R. Sobolenko etc.

O influență nefastă pentru dezvoltarea literaturii belaruse și, mai ales a poeziei, a avut cultul personalității lui Stalin, perioadă a stagnării și a promovării unei literaturi „fără conflicte”.

Din anii '60 începe un nou curent în literatura belarusă, însoțit de descătușarea ideilor, a formelor literare, de apariția criticii și a istoriei literare.

După destrămarea Uniunii Sovietice, din care Belarus făcea parte integrantă, literatura belarusă capătă o identitate și mai pregnantă în cadrul literaturilor est-slave.

Poezii și prozatorii traduși în acest număr ilustrează cu prisosință această etapă.

(După Enciclopedia belarusă 1990, Minsk)

searghei zakonnikau

S-a născut în 1946, în satul Svoboda, județul Vițebsk. Absolvent al Facultății de Filologie. Profesor, ziarist la „Patriotul” și „Steaua”, redactor-șef al revistei „Flacăra”.

Autor a 13 cărți de poezie, publicistică, eseuri. Traducător. Laureat al Premiului de Stat al Republicii Belarus „Ianka Kupala” în 1992, al Premiului literar „A. Kuleșov”, al Premiului internațional „V. Gulevici” în 1996, al Premiului internațional ucrainean „G. Skovoroda” în 1997.

Membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor din Belarus, al PEN-centrului, al Prezidiului Comitetului pentru Pace, al Consiliului Societății de Prietenie și Legături Culturale cu țările străine, al Consiliului Fondului Culturii, al Partidului Social Democrat Președinte al Fondului Literar Republican „Gronka” din Belarus.

Operele sale au fost traduse în mai multe limbi ale lumii.

Basmaua mamei

Amiroase a martie și-a rușinare,
a revărsare de sloiuri la vale,
a muguri amari și a nou ce transpare,
a freamăt de frunze și a ciripeală.

Amiroase a miere din faguri furată,
și-a lapte muls proaspăt în zorii de-afară,
a fân și-a război de cartofi cu salată,
a proaspăt de ploaie topită în vară.

A fir de paing cu urzeala albită,
a miriște-n rouă și-a mere zemoase,
a roșu scoruș și-a secară pălită,
a tipăt prelung de cocoare sperioase.

Amiroase-a scovergi rumenite-n tingire,
a soare cu dinți luminându-mi fântâna,
a ger și-a ceva drag, de-al nostru, din fire...
Îmi stă inima-n loc, de-o ating doar cu mâna.

A de-azur primăvară și-a arginturi de nea
și-a pruncie-amiroase a maicii basma.

Eu știu

Totul - doar lut.
Și eu știu asta.
El, cu tărie m-a legat
din bârne ridicându-mi casa,
cununi punându-mi măsurat.

Totul - doar lut.
Eu, din pruncie,
absorb minunea ta, pământ.
Mi-s dragi pădure și câmpie,
murmur de lac, stejari cântând.

Totul - doar lut.
Coltucul, plinul,
stropul fântâniei de sorbit,
și bucuria ca seninul,
și nenorocul bruce ivit.

Totul - doar lut.
Meridiane
din globul tău
de griji și chin
strângându-mi inima, dușmane,
trec pragul meu către puțin.

Totul - doar lut.
Cu zumzăiala
din stup, cu holda cea arată,
n-o fi întruna huzureala,
eu însumi fi-voi lut odată.

Dar eu cu el, prin el,
am știre de tot ce fac,
de tot ce sunt.
Totul - doar lut:
cuvânt,
gândire.
Totul - din el.
Tot - din pământ.

Corbul

Mi-e sufletul alb de durere
și-asemenea ceții, neclar.
Și-n vis, câmpul drag i-o părere,
și-n câmp - doar un corb solitar.

Sfârșitul i-aproape și, uite,
simțindu-l, de-un bulgăr rotund,
el ciocul cu puf și-l ascute,
și e obosit, și cărunt.

L-ascute, dar parcă dorește
ca fața să-ntorc, să dispar.
Mă uit - ca proorocul privește,
dar nu scoate-un strigăt măcar.

De ce? În pupila ce-ncheagă
vânatul - s-au stins vălvătai...
Orfani, numai plânsul ne leagă,
pe toți să-i bocim, și pe noi.

Traducere de
Passionaria Stoicescu
și Andrei Ivanov

ghenrâh dalidovici

S-a născut în 1946, în comuna Iankavikî, regiunea Minsk. Absolvent al Universității de Stat din Belarus. A lucrat întâi în învățământ, apoi ca redactor la revista „Flacăra” (1973-1978). În 1979 a fost redactor-șef adjunct al revistei „Tinerețe”
A debutat în 1966.

Dintre titlurile volumelor sale de proză cităm *Ploi deasupra satului* (1974), *Stăpânul - piatră* (1984) pentru care a primit Premiul pentru Literatură, romanul *Occidentalii* (1992) pentru care i-a fost decernat Premiul de Stat „Iakub Kolas” și *Chemarea glasului natal* (1998).

A tradus în limba belarusă romanul lui J.F. Cooper, *Ultimul mohican*.

CHEMAREA GLASULUI NATAL

Peatro din Dabrânea

O rată de făcut naveta.

Într-un drum lung, în aproape șapte ani de călătorie, fără să vrei vei vedea și vei auzi de toate, ce se petrece în mașină, ce fel de oameni sunt tovarășii tăi întâmplători de călătorie. Se prea poate ca cineva să-ți cadă cu tronc prin vorbăria lui plină de ifose și prin purtarea sa măreață, cineva să-ți atragă atenția cu privirile sale și foșgăiala lui suspectă, cineva să te incite cu tăcerea nesfârșită și cu înfățișarea sa îngrijorată, iar altcineva, atât de tare să te plictisească flecărind întruna, cu încovoelile și mitocăniile lui față de vecini, încât să te cuprindă față de el o ură pentru toată viața. Într-un cuvânt, fiecare astfel de drum este ceva știut, este cam unul și același lucru, plin de griji și întrucâtva obositor, dar totodată înviorător prin impresii, prin întâlnirile cu lumea. Cam așa a fost și în timpul trambalării mele de anul trecut pe drumul Răcița-Minsk. Din câte mi-aduc aminte, atunci, la Svetlaugorsk, numărul călătorilor s-a înmulțit. Au urcat niște fetișcane-modiste, îmbujorate la față („de la țară, hop la liceu”, îmi spuneam eu), a urmat o femeie bătrână cu o poșetă giorsăită legată cu o ață subțire (“se duce la Bobruisk sau la Minsk, la copii”), apoi a urcat punând ochii pe un loc din spatele meu, o nevestică tânără, dolofană, roșcată, puțin pistriuată, dar cu vino-ncoa, și imediat după ea, punându-și în portbagajul ratei valiza, și luându-și rămas bun pe trotuar de la o femeie în vârstă, un bărbat iute, puțin cărunt, într-un costum ca vai de el, gri, ducând în fața sa un băiețel rotunjour, pistriuat, de vreo trei ani, semănând leit cu femeia care abia intrase. S-au așezat împreună. Pasămite alcătuiau o familie. Despre ei m-am gândit același lucru, pe care l-ați fi gândit, poate, și voi: au fost la părinți, într-un sat de lângă oraș și, iată, acum se întorc la casa lor. Din nou, la același Bobruisk sau Minsk, unde, în curând, se va îndrepta mașina noastră.

Doi șoferi s-au întors în grabă cu un tabel de la dispecerat: unul s-a suit în cabină, celălalt pe locul din față și autobuzul mare, cu canapele moi, acoperite cu învelitoare albe, a început să iasă din autogară spre stradă. Femeia de pe trotuar s-a dus alături și s-a pornit să le facă semn cu mâna, nepoțelului pistriuat și părinților lui.

- Păcat că plecăm așa de repede, că n-am făcut tot ce trebuia... zise cu un fel de răutate tânăra femeie.

Bărbatul nu răspunse, ci numai, așa mi se păru mie, oftă din greu și se așeză mai comod parcă, lăsând spătarul mai jos și culcându-se.

Cum am spus, aveam, n-aveam chef, a trebuit să aud totul. La început, n-am prea înțeles de cine-și

bătea joc tânăra femeie, dar mai târziu, când s-a apucat să trăncănească tare, am priceput câte ceva.

- Nu o dată am spus-o și acum o zic iar, răspicat: nu mă mai prinzi pe mine la maică-ta, se zborși ea. E bine, nu e bine, o să-ți placă, n-o să-ți placă, află că mi-e tot una. N-o să-mi mai arăt mutra, și atât. Tu, fă cum vrei: nu-ți este dragă familia ta, nu-ți pare rău, nu-ți pasă de noi, ci doar de prea scumpa ta mămică și de grădina ei, n-ai decât să te duci singur, să muncești. Fă rost de lemne, de materiale, repară casa, varsă gunoiul, ară pământul. Te-ai lins pe bot (ea chiar așa a spus: te-ai lins pe bot!). Cum te-ai văzut în casă, direct pe canapea! Habar n-ai că eu trebuie să pregătesc copiii pentru școală, să fac ordine peste tot, să gătesc, să ajung la timp la serviciu și apoi să alerg prin magazine, să încropesc cina, să spăl o groază de rufe și să le calc, să văd cum și-au făcut copiii lecțiile... Nu, n-o să-mi mai calce piciorul pe aici. Nu vreau nici să car sacoșe, nici ultima suflare să mi-o dau aici, pe ogor. Nu vreau ca lumea să rădă de mine că sunt proastă ca un butuc.

Ascultând, mă gândeam în sinea mea: ce poveste veche, de când lumea, nora nu se are bine cu soacra și uite-așa, o desparte de fiu-său.

Bărbatul tăcea tot timpul, iar tânăra femeie tot îi trăgea cu gura și-i spunea ce o amărăse de multă vreme.

- A și găsit fraierii! Cum apare vreo treabă grea, imediat ne sună: “Veniți să mă ajutați, Peatro și Zoia!” Ce, grijile voastre?! Principalul - sunt ale mele. Dar dacă e să dea ceva pentru ajutorul ăsta, atunci primii sunt Vasilioc și Veracica...

Spunea toate astea când în șoaptă, când uitând de sine și înfuriindu-se, ridica vocea, se tânguia, îi scotea ochii celui de lângă ea și, faptul că nu auzea ca răspuns nici o vorbă, o aprindea, se pare, și mai amarnic. Am încetat să zâmbesc: nu, aici nu era o neînțelegere muierească obișnuită, aici era un adevărat război.

- Măcar, o dată să fi întreat și ea: poate voi, Peatro și Zoia, aveți nevoie să vă ajut? Cumpărați, o dată și voi, mobilă, cum au Vasilioc și Veracica, și mai luați un frigider acolo, un televizor color. Toți trăiesc ca lumea, e timpul să trăiți și voi... Numai să-mi spuneți și vă voi ajuta, voi împărți cu voi... A, nu! Niciodată nu întreabă ceea ce trebuie și nu dă. Și tu, papă-lapte, nu spui nimic despre toate astea. Ți-e rușine, nimic nu-ți convine! Dar iată, Vasilioc și Veracica nu se rușinează să stoarcă de la maică-ta și de la tine. Sunt încă niște mucoși, dar uite ce au deja! Nu tu, ca frate mai mare, ci Vasilioc are “Jiguli”, iar Veracica adună și ea pentru “Maskvici”. Și va aduna. Dar ce spun eu? Nu va aduna, ci va lua de la mama și chiar pe tine te va curăța de ceea ce ți-a mai rămas. Și tu, prostule, dai în brânci și la ser-

viciul tău și în gospodăria maică-ti! Ajută-i să-și facă bani! Nu te uita: a, eu nu am nevoie de găteți și prosteli, eu și așa cum sunt o voi duce cu viața asta. Doar nu umblu în opinci și nu dorm pe scândură!

- Termină, Zoia, o rugă încet bărbatul.

- Ce să termin, ce să tac?! Mi s-a acrit până peste cap de vorbele tale “termină”, “răbdă”, “cumva vom trăi noi, nu vom pieri”, “pe mama, că-i singură, trebuie s-o ajutăm, și pe cei mici”, “vom trăi și vom avea parte și de mai bine!”

- După tine, eu ar trebui să-i întorc maică-mi și neamurilor spatele?

- Dar ei, cum sunt? lubita ta mămică, imediat cum ai prins un pic de cheag, te-a dat afară din casă și i-a luat la ea pe ginere-său. Dar ei, noii ei copii? Toată viața au urlat la tine ca pui de lup, fiindcă ei, îți spun eu, nu se rușinează să jumulească ceva de la noi.

- De ce vorbești așa, Zoia? Nu-i adevărat! Mama era foarte tânără când a murit tata. Avea doar douăzeci și cinci de ani. Cât timp am fost eu acasă, n-a luat pe nimeni. Abia după ce am plecat la oraș, l-a primit la ea pe nenea Hvedar. Și atunci amândoi mi-au cerut consimțământul. Și nici Vasea cu Vera nu sunt atât de răi. E adevărat, nu sunt de același sânge cu mine, apropiați. În fond, au crescut fără mine și au plecat în lume. Acum sunt și ei fără tata. Și atunci, cine altcineva decât mama, să-i ajute?

- Dar ei de ce n-o ajută pe mama? Să arunce gunoiul, să cosească fânul, să culeagă sau să taie lemnele?

Bărbatul tăcea.

- Aha, taci! zâmbi cu o bucurie răutăcioasă tânăra femeie. Nici n-ai ce să spui. În primul rând, prea mult timp au stat lângă mama și tata neobișnuiți cu munca, iar în al doilea rând, cum să facă ei așa o treabă murdară? Sunt oameni cu carte, de, intelectuali! El, chirurg, ea, violonistă! Iar tu, Peatro, un necioplit și-un prost, stai lângă strung și de-aia te duci, faci ceea ce lor le e rușine să facă...

- Vor crește, se vor schimba.

- Stai, stai! Vor termina de curățat portofelul mamei, își vor petrece toate zilele libere pe ogor sau în grajd, și pe tine or să înceapă să te respecte, vezi Doamne, că ai școală puțină și-ai citit două-trei cărți, iar de muzica rock habar n-ai! Vor respecta chiar și ajutorul tău!

- Vor respecta, nu vor respecta, nu-i nici o nenorocire. Cel mai important lucru e, ca eu să nu-mi reproșez mie însumi nimic, că nu mi-am lăsat mama singură și n-am fugit nici de cei mici. Cât despre noi, câștig puțin, una la mână, nu poți sări mai sus de tine, iar doi, nu suntem chiar așa de sărăntoci. Avem un serviciu bun, un apartament ca lumea, nu ne cheltuim sănătatea și agoniseala în beție, nu ne ducem la străini, copiii învață bine - oare toate astea înseamnă puțin? Noi să fim sănătoși și vor fi și mai multe, și mai bune.

- Ești un încăpățânat și-un prost, Peatro, oftă tânăra femeie. Acum, proști din ăștia ca tine sunt din ce în ce mai puțin. Alții, deja își petrec vacanța, nu la țară, la părinții lor, ci la chiolhanuri...

- Mă rog, proști, deștepți, sau deștepți, proști sunt foarte...

- Nu, se înverșună hotărât împotriva lui această Zoia. Înainte de orice, tu ești un prost!

“Dar cu proștii ăștia se ține pământul”, am fost gata să mă amestec într-o ceartă străină, de familie, dar m-am abținut. E adevărat că, tocmai la Minsk, ieșind din autobuz, mi-am luat rămas bun de la ei, niște oameni necunoscuți, și le-am urat, așa cum se spune, toate cele bune.

Traducere de
**Passionaria Stoicescu
și Andrei Ivanov**

galina bagdanova

S-a născut în 1961, în comuna Krâceau, regiunea Moghilev. Absolventă a Universității de Stat din Belarus. Din 1998 lucrează la revista „Arta”.

A debutat în 1978. Iată câteva dintre volumele sale de proză: *Castele de hârtie* (1990), *Omul fără adresă* (1991), *Casa viselor lor* (1994), cărți consacrate vieții citadine, cercurilor intelectualității artistice.

Ca dramaturg a publicat feeria *Călătorie romantică în lumea cealaltă* (1994) și piese pentru radio. De asemenea, scrie literatură pentru copii și cronici de artă plastică.

URMA LUI SAPPHO

O impresie de Crăciun

A trecut acea vreme, când doar ghiceam viitorul. Acum vreau ca eu însămi să fac minuni. Pentru aceia la care țin, pentru teia, pe care-i iubesc. Dar orice minune, înainte de a se împlini în realitate, apare mai întâi în vis. Și din nou, cuprinsă de emoție, aștept noaptea de Crăciun, visând la ceea ce nu cunosc încă, dar care aievea ar putea să fie lumina mea cea mult așteptată, salvarea mea.

... Iar el, obosit, ca întotdeauna, și, ca întotdeauna, încrezut, obraznic, șade în fața mea, fumează și zâmbește ca pentru el.

- Ei, și ce să-ți aduc din Grecia? - întreabă el ca în treacăt, fără măcar să mă privească în ochi, și eu, neștiind ce capcană, ce otrăvă dulce îmi vegătesc, am încercat să-i răspund pe același ton, la fel de sigură pe mine și obraznică, dar m-am încurcat, pradă emoției, și am oftat.

- Urma lui Sappho. Când o fi, adu-mi urma ei. Vezi și tu că fără dragoste, ca și fără lumină, pier, mă topesc, așa cum se topește sarea în apă.

- Ei, la asta nu pot să te ajut cu nimic - se enervează el. Invențezi singură tot felul de lucruri și pe urmă tot cu sunt de vină.

- Aș vrea să mă... să mă înțeleagă și pe mine cineva, sau măcar să încerce să mă înțeleagă...

Eu vorbeam, vorbeam, dar cuvintele mele, neputincioase, se izbeau ca un ecou de pereții cenușii, fără ferestre, și nu găseau, nicidecum nu puteau găsi vreo ieșire. Deja nu mă mai asculta nimeni, nimeni nu dorea, nu numai să mă înțeleagă, dar nici măcar să mă asculte. Vocea mea suna ca o muscă plictisitoare și trecea ca de la sine într-un vis, într-un nou vis, în care se făcea că mergeam, alergam de-a lungul aceluiași perete cenușiu și nesfârșit și în fața mea nu vedeam nici o lumină, ci același perete cenușiu care se tot îndepărta, se tot îndepărta, se dădea ba într-o parte, ba în cealaltă, formând un fel de labirint fără capăt. Iar la o cotitură din nou apare el.

- Palina, n-o să crezi, dar grecii ăștia au înnebunit de tot cu industria lor de turism. Într-adevăr, vând ca suveniruri ochii de chihlimbar ai acelor fecioare de piatră care o slujeau pe Atena, și chiar urmele, chiar așa, ci vând chiar și urmele lui Sappho...

El ședea din nou în fața mea, picior peste picior, fumând. Odihnit, bronzat, puțin agitat, dar cu blândețe. S-a mai încălzit, căci băuse un pahar din vinul gros și roșu pe care mi-l adusese cadou din Grecia și acum se simțea stăpân pe soarta mea. Și vorbea el fără grabă, suflând fumul de țigară,

subliniind plin de mulțumire fiecare cuvânt:

- Închipuiește-ți, de pe insula Lesbos ți-am cumpărat ceea ce mi-ai cerut, ți-am cumpărat urma lui Sappho, adevărata urmă a lui Sappho...

Eu îl ascultam fără să ridic ochii și nu beam, țineam numai păhărelul plin, mă uitam, căzută pe gânduri, la lumânarea de pe masă care stătea să se stingă, trimițându-și în cristal reflexul rubiniu de o clipă. Dincolo de fereastră pufnea viscolul și nu se vedeau nici stelele, nici felinarele...

- Aprinde lumina, vreau să ți-o arăt acum - și el, stingând în sfârșit țigara, a băgat mâna în buzunarul de la haină. Probabil că tu sperai să îți aduc urma piciorului ei, dar asta costa de vreo cinci ori mai mult, și atunci nu mi-ar fi ajuns banii și pentru un vin bun. Pe când așa, am luat și urma și vinul... m-am hotărât s-o cumpăr uite, pe asta, urma mâinii ei, de fapt nu chiar a mâinii, ci a degetelor ei...

Și el a scos din buzunar și a pus pe masă o bucată nu prea mare de marmură gălbuie.

- Știi, de-abia acolo, în Grecia, am înțeles de ce statuile romane arată toate ca niște reproduceri reci, oricât ai spune, ca niște schelete neînsuflețite ale adevăratei sculpturi grecești. În Grecia marmura era altfel decât la Roma. Moale, înșorită, vie... Îți amintește nu de zăpada rece, ci de laptele cald...

- Mulțumesc, am șoptit eu, și am luat în mână marmura aspră, mântă de vântul marin, într-adevăr, nu albă, ci gălbuie, și degetele mele pipăiau involuntar, intrau în adânciturile înegale, de-abia conturate - urmele degetelor Ei.

Marmura nu era aspră și nu era nici rece. Era netedă și caldă...

... Soarele apunea la orizont și, deja, de dincolo de mare, din depărtare, îmi trimitea, sau, poate, nu mie, ci Ei? Bineînțeles că Ei, Soarele îi trimitea ultima sa rază ascuțită, trandafirică, cu un reflex verzui, care, iată, acum, chiar în această clipă, sub ochii ei, pătrunde în chihlimbar, raza care, în așteptarea acestei atingeri, s-a oprit pe degetul inelar, pe inelul ei de fată. Raza s-a cufundat în chihlimbar și, Ea cu siguranță știa aceasta, de îndată a transformat piatra dură în rășină de pin fluidă, moale, plăcut mirositoare, care toată noaptea, și iarăși toată noaptea o va ameți cu mireasma ei amărui de pădure.

Ea ședea, mâna Ei era întinsă pe treptele de marmură, iar El nu era. Nu era acolo, fiind ocupat cu treburile sale. El de-abia își începea viața, de-abia începea să cunoască culmile bucuriei și adâncurile tristeții... Și, pentru noaptea, iată, Ea rămânea doar cu aceste trepte, calde încă, și cu raza de soare cea ascuțită și verzuie care s-a cufundat în chihlimbarul moale.

Acum, când se lăsa seara și noaptea, Ea, cea renumită și recunoscută de către toți drept Poeta, nu a luat harfa și nu a venit în fața aceluia care ar fi dorit să o asculte. Și-a dat seama, o dată cu trecerea anilor, că important în viață nu este să fii ascultată, ci să fii înțeleasă, cineva măcar să te privească, plin de emoție, în ochi și tu însăși să ai puterea de a răspunde acelei priviri în așa fel, încât acolo, sus de tot, în întunecimea cerului, de la o astfel de privire să se nască în beznă o nouă stea. Măcar acolo, iată, pe acel petic de cer de vară. Acolo era încă loc pentru această stea, neștiută de nimeni, doar a Ei și a Lui, această mică stea a Lor, sau, poate cea mai mare și mai strălucitoare stea din Univers...

Marea șoptea încetșor, ca un cântec de leagăn pentru liniștea nopții și pentru steaua Lor încă nenăscută.

Ciudat, de-abia acum, când copii au crescut, când Ea în sfârșit și-a îndeplinit menirea hărăzită oricărei femei pe lume, când versurile Ei ca niște păsări s-au răspândit în zbor în întreaga Grecie, acum simțea Ea, mai mult decât oricând, că mai este ceva ce încă nu a făcut, că ceva foarte important nu a dus la îndeplinire pe acest Pământ... că există Cineva care poate să O asculte și să O înțeleagă, și Ea încă nu a spus nimic, nu și-a arătat bucuria luminoasă, fericirea că El s-a născut, că a venit pe acest Pământ și, prin întâlnirea lor, chiar a făcut-o fericită cu privirea lui, cu zâmbetul și cuvintele lui șoptite...

Ea își aduce aminte foarte bine clipa când El a privit-o pentru prima dată în ochi. De atunci, de la acea privire, de fiecare dată când viața i se pare de nesuportat, când O supără cineva, pur și simplu închide ochii și își imaginează acea privire a Lui, zâmbetul Lui, și deodată revin la viață toate culorile, sunetele, mirosurile, și lumea din nou se umple, ca în tinerețea îndepărtată, de trilul păsărilor, de șopotul valurilor mării și de miremele florilor...

... Vie, fremătând, învăluită-n ceață, Gea cea albastru-verzuie l-a născut pe Uranus, Dimineața sa înșorită și plină de zvon, și l-a îndrăgit atât de mult, cum nimeni niciodată nu a mai iubit pe lume, căci nu existau încă oameni și nimeni, în afară de Ea, nu cunoștea dulcea minune a iubirii...

Acum Dimineața se naștea o dată cu Soarele care se ridica de dincolo de mare. Și valurile se rostogoleau în reflexe perlate, azurii și trandafirii, pline de lumină, ducând unul după altul toată această lumină până la mal, se fărâmițau în stropi sărați purtând în ei curcubeul, și din nou se întorceau acolo, unde creștea Dimineața, de unde trebuia să apară noua zi...

El nu O vedea. El, preocupat de treaba lui, nu O băga în seamă. Iar Ea, femeie în toată firea, întocmai ca o fecioară, de-abia putea să-și țină inima să nu-i sară din piept, să nu se rostogolească în jos, spre mare, și sufletul... S-a sprijinit cu toată puterea de marmură și treapta pe care ședea s-a lăsat, s-a îndoit sub această atingere amară, deznădăduită, a degetelor ei ușoare, muzicale...

Acolo, jos, chiar lângă mare, El modela ceva din nisip, iar Ea era fericită să privească. El a frământat nisipul, nu lut, ci nisipul ud, și a modelat o fată care ședea, ca și ea, pe trepte, ținând o scoică la ureche. Ea, fata aceasta, ședea și asculta. Ea, așa cum făcea adesea în copilărie însăși Sappho, ședea pe malul mării și, ținând o scoică la ureche, asculta. Asculta liniștea care se auzea de parcă ar fi fost o muzică ciudată, fermecată. Și în această liniște pulsa Veșnicia... Veșnicia pulsa în această liniște, cea mai sonoră din lume...

(urmare din pagina 13)

El a muncit toată noaptea și doar o dată cu primele raze ale soarelui și-a terminat, în sfârșit, lucrul și, ca și cum s-ar fi trezit din somn, și-a ridicat ochii până la Ea. A recunoscut-o imediat, a zâmbit... Cine ar fi bănuț că în fiecare zi, Ea însăși se temea s-o recunoască, în fiecare zi Ea aștepta zâmbetul lui luminos, înșorit, că dorea cu ardoare cu el să se contopească, căci atunci într-o clipă ar fi renăscut, ar fi început să pulseze sufletul ei amuțit și mort pentru todeauna...

El și-a șters mâinile de nisip, s-a ridicat, s-a apropiat, a venit spre Ea ca o pasăre în zbor și s-a așezat alături. Ea își imagina adesea în ultimul timp cum vine El, O înfășoară în aripa sa, și Ei își iau zborul, își iau zborul împreună. Printre nori - până la Soare... Și le este atât de ușor, atât de simplu să zboare acolo, la acea înălțime, unde tot ceea ce este pământesc își pierde sensul, unde își vorbesc doar trupurile și sufletele... El ședea alături și privea marea... S-a sprijinit, a vrut să se ridice, și întâmplător, cu totul întâmplător degetele lor s-au întâlnit. Numai pentru o clipă, dar s-au întâlnit... Și privirile, privirile lor... Și totuși, cu greu, Ea și-a smuls privirea din ochii Lui. Iar degetele, degetele ei subțiri, înfiorate de neașteptata atingere, repetau în neștire pe marmură muzica de neuitat a mâinilor, a buzelor, a trupului... Marmura a devenit caldă, fierbinte, s-a descompus, s-a topit în materia moale în care s-a întipărit și se păstrează încă, acum, peste sute de ani, urma acestei întâlniri neașteptate, nevăzute de nimeni, a mâinilor lor, a aripilor lor ușoare...

Valurile mării șopteau înspumate. Iar mica față ședea lângă ele, chiar la margine, și parcă nu băga de seamă că marea se apropie tot mai mult și mai mult. Ținând scoica la ureche, asculta muzica veșniciei și nu se temea de nimic. Nu se temea pentru că ea, fericita, purta în sine atingerea palmelor lui sensibile, ușoare, stăpânitoare. Ea era creată... Nu, nu din nisip, ci din aceste atingeri...

Asemenea unui zeu îmi pare acela

Care chiar acum este atât de aproape de tine,

Care îți aude glasul.

Și râsul. Dacă eu aș fi alături de tine,

Aș amuți...

Aceste rânduri ale lui Sappho au supraviețuit mai bine de două milenii și jumătate. Și în toți acești ani ele au vibrat, ca un plâns tăcut, în sufletul aceluia care au cunoscut taina tainelor existenței pământești, aceluia care măcar o dată în viață au avut puterea să-și desfășoare aripile și să-și ia zborul... Printre nori, până la Soare și cu privirea, cu atingerea sufletului plin de emoție să aprindă în adâncul cosmic o nouă stea, propria stea. Fără aceasta nu poate exista Veșnicia. Fără aceasta, viața noastră nu are nici un sens...

Traducere de

Andreea Bercea

Acest număr a fost ilustrat cu reproduceri din lucrările lui Mikalai Seleščuk

zinaida dudziuk

S-a născut în 1950, în comuna Slabodkda, județul Vițebsk. Absolventă a Institutului de Inginerie de Construcții din Brest (1977). A lucrat ca tehnician în construcții, apoi ca inginer.

A debutat în 1967.

Culegerile sale de poeme Plecarea păsărilor (1983) și Imagini ale verii (1988) sunt cele mai relevante pentru aplecarea spre meditație a poetei.

A scris și literatură pentru copii (poezii, basme) și piese de teatru radiofonic pentru copii.

Șampanie în crin

La o răscruce stau și-nghet, suspin,
de supărare, ochii-s stinși tăciuni.
Turnați-mi azi șampanie în crin,
să beau pentru un ceas cu mult
mai bun.

În el sunt încă multe de făcut,
și beznă și lumină-s din belșug.
Noaptea-i un sfetnic bun, însă tăcut
până ce viața nu-ți aprinde-un rug.

Lucească-n ochii-ndurerăți lumini

și din trecut voi reveni ușor.
Turnați-mi azi șampanie în crin
să beau pentru ce vine-n viitor.

Spre el toată speranța mi-o grăbesc.
Culege-voi ce-am semănat
pe drum?
Întinerește lumea nefiresc
la patruzeci de primăveri de-acum.

M-oi resemna tăcută sub declin,
de bătrânețe, de plictis, de dor.
Turnați-mi azi șampanie în crin,
să beau pentru ce vine-n viitor.

***

Inima, clopot bătea nelumesc,
focuri zvâcnind către cer.

Eu tot strigam fericită: „Iubesc!“,
dar ca răspuns - doar tăceri.

Se rătăcea glasul meu nesfârșit,
dar adăpost nu găsea;
nu mai cânta al meu suflet lovit
și în mahnire trăia.

Și de acasă-am plecat la drum lung
să mă dezbră de ce-a fost.

Crengi de trecut am bătut îndelung
să-mi luminez liber rost.
Și cu ochi noi către cer am privit,
temnița-a fost de ajuns.

Dinspre trecut „te iubesc“ a venit,
dar cu tăcere-am răspuns.

Traducere de

**Passionaria Stoicescu
și Larisa Manea**

ghenadzi buraukin

S-a născut în 1936, comuna Tradavikî, județul Vițebsk. Absolvent al Universității de Stat din Belarus. A lucrat în presă și radio. Din 1972 - redactor-șef al revistei „Tinerete”. În 1978 a fost președinte al Comitetului de Stat pentru Radiodifuziune și Televiziune. Între anii 1990 și 1994 a fost reprezentantul permanent al Republicii Belarus la ONU, cu funcția de ambasador extraordinar și plenipotențiar. Între 1994 și 1995 a lucrat ca adjunct al ministrului Culturii și Tipăriturilor din Belarus.

A debutat în 1952. Pentru volumele *Albastru de mai* (1960), *Cu dragoste și ură pământene* (1963), *Suflu* (1966), *Recolta* (1971), *Izvor* (1974) și *Apărarea fidelității* (1978) a primit Premiul pentru Literatură de Stat - „Ianka Kupala” în 1980.

A publicat și scenariile pentru filme documentare și literatură pentru copii. Multe din versurile sale au fost puse pe muzică.

A tradus din limbile rusă și bulgară.

***
E timpul, cred, să fiu mai așezat.
Am fost destul în zburcime necuminte.
Și aurul nespuselor cuvinte
e tot la fel cu-argintul acceptat.

În labirint de ceartă m-am pierdut,
am obosit în intrigi efemere.
Cărți și prieteni
sunt a mea avere
și zilele când singur stau tăcut.

În fața mea -
drum negru nesfârșit,
care noroc și-avere nu-mprumută.
Și nu-ți dă adevăr nici cu dobândă.
Și nici păcate n-am cu ce s-achit..

Traducere de
Passionaria Stoicescu
și Larisa Manea

Deși se face lumea tot mai rea
și-n viitor ne-ncrezătoare cată,
pentru cei ruși în cot și în pingea,
lăsați spre seară ușa descuiată.

Azi, soarta lor e tristă,
drumul greu
și vântul rece-i ia-n întâmpinare;
în sacul de pe umeri țin mereu
nu spic de grâu,
ci buruieni amare.

I-a necăjit
nicicând îndeajuns
năpasta grea, lipsiți:ul colț de pâine.
Să nu le reproșați c-au plâns pe-ascuns -
cei care știți
ce vă așteaptă mâine.

Necazul altuia-i rămâne lui.
Și totuși, pentru milă
și iertare,
pe ploaia
și pe frigul ca un cui,
lăsați deschisă ușa la intrare!

Eres - poveste despre duhul cel rău

Oricine ar crâcni -
destinul mi-a fost dat:
nespuse grozăvii
sub ochi mi-au adăstat

De-ajuns credeam că sunt
să mor - copilării!
Nu! Răul pe pământ
e necesar să-l știți.

Din parc ieșeam grăbit
și-n față ce zăresc?
Sub arc a răsărit
un personaj grotesc.

Deloc uman, tehui
și monstruos cât vrei.
Tigaie - ochii lui
și nas - mânerul ei.

Băgatu-m-a-n fiori
și colții mi-a rânjit
a horecâit sub zări,
nălucă s-a topit.

Pierit și fără ghiers,
redevinind stăpân,
mi-am amintit din mers
de-o „armă” din bătrâni.
„Sare în ochi să ai!
Tăciuni să-ți ardă-n dinți!

Pe mătură să stai!
Să mori ieșit din minți!”

Deci zis-am de trei ori
descântul imediat
scuipând în patru zări,
apoi fugii turbat.

Nu-mi pasă-acum de-acel
nebul duh necurat,
dar, parcă într-un fel,
cu el am semănat.

Poate cândva-ntr-un loc,
neom când m-a văzut,
m-a blestemat cu foc
un altul neștiut.

Și tot șoptit în grai
mi-a zis ca din genuni:
„Sare în ochi să ai!
Să-ți ardă-n dinți, tăciuni!”

Altfel de ce mereu
în ochi am plâns sărat?
De ce amar și greu
mi-e gustul ne-ncetat?

Traducere de
Passionaria Stoicescu
și Larisa Manea

nil ghilevici

S-a născut în 1931, în comuna Sloboda, regiunea Minsk. Absolvent al Universității de Stat din Belarus. Profesor universitar de limba și literatura belarusă între anii 1960 și 1980. Prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din Belarus (1980-1989). Președinte al Comisiei permanente pentru educație, cultură și patrimoniu istoric în cadrul Consiliului Suprem al Republicii Belarus (1990-1996).

A debutat în 1946. Volumele lirice alternează cu cele de satiră și umor. Autor și al unor culegeri de folclor belarus.

Laureat al Premiului de Stat „Ianka Kupala” (1980), al Ordinului „Kiril și Metodiu”, al Premiului Internațional „Hristo Botev”.

A tradus din limbile polonă, bulgară, sârbă, rusă și ucraineană.

Cei mai buni compozitori din Belarus au compus muzică pe versurile sale.

leanid kalodzejni

S-a născut în 1935, în comuna Solaue, județul Vițebsk. Absolvent al Școlii de Arte Plastice din Vițebsk. Pictor decorator al Combinatului de Textile din orașul Orșa. Ziarist.

A debutat în 1958. Proza sa este dedicată vieții de la țară, analizei psihologice a unor personaje doar în aparență simple.

Autor al volumelor de schițe și nuvele *Sunetul orzului* (1975) și *Mesteceni printre secară* (1981).

PARASTASUL

(fragment)

Iar apoi răsună din nou glasul Marinei:

- Acum așezați-vă, să o pomenim pe răposată.

Tăcerea se tulbură deîndată. Începură să scârțâie lavițele, fotoliile, scaunele fură trase, furculițele zdrăngănită. Apoi, abia gustară toți din casa dulce că și răsunară sticlele, se ciocniră țoiurile și paharele.

Încet-încet vocile începură să domine celelalte sunete, le înghițeau, sporeau, se intensificau. În final deveniră o rumoare colectivă. Prin ea străbăteau strigăte vesele, se auzeau hohote de râs lipsite de grijă. Oamenii încălzii uită pe nesimțite de Kulina, se înviorară, li se dezlegară limbile. Iar Mikola al Kulinei, pe care gălăgia aceea îl scosese din minți, se sprijini pe coate, și cu privirea împăienjenită își semeți capul și începu să cânte târăgănat în rușește: „Flori de oraș, flori de oraș,/ mi-ați cuccurit inima pe veci...”

Oamenii îl păsăiră pe Mikola: „Vino-ți în fire! Potolește-te!”

Sosi în fugă cu pleoapele roșii, cu obrazul buhăit de lacrimi sora lui, nevasta lui Serghei, Valia, îl scutură pe cântăreț, îl imploră:

- Nu trebuie, frățioare! Ce-i cu tine, ce-i cu tine!

Acesta se smulse cu răutate, scuturându-și cu încăpățănare capul și începu să cânte și mai sfâșietor: „Flori de oraș, flori de oraș...”

La început, ca din greșală, iar pe urmă cu mai mult curaj, vecina lui Serghei se rezemă și se sprijini cu umărul de pieptul lui. Serghei se uită cu coada ochiului. Privirile li se întâlneau. Genele vecinei tremurau clipind, gura ei cărnosă se întredeschise descoperind strungăreața dintre dinții ei egali.

- Ce neam sunteți cu mătușa Kulina? Întrebă ea cu intenția de a încropi o conversație.

- Rudă, își încruntă Iakușionak sprâncenele. Gînere, zise el fără prea mare tragere de inimă și imediat gândi despre ea: „Dar e bună bucațica, nimic de zis!”

- Soțul Valiei?

- Îhî!

- Interesant, cum de până acum nu am știut că am un asemenea nene? se miră ea.

- Rar vă sunt oaspete, spuse fără să acorde

atenție aluziei, Serghei. Vin din an în paște. Trebuie să recunosc că nici eu n-am știut de o asemenea nepoată. Ești de la oraș?

- Nu, de aici.

Din una în alta au făcut cunoștință. O chema Renia, lucra ca vânzătoare la un magazin.

Cu cât sporovăiau mai mult, cu atât mai limpede era că Renia se dădea la Serghei.

- Nu ți-e frică de bărbat? îi șopti el cu înțeles. N-o să-ți rupă coastele?

- Poți să nu-ți faci griji. Am scăpat de pacoste. L-am trimis la tratament. Două luni nu o să fie acasă, bețivul.

Zveltă și netedă, pulpa Reniei atinse pe sub masă piciorul lui Serghei. Iakușionak își strecură pe furis mâna pe sub fața de masă, găsi genunchii rotunzi ai vecinei și îi pipăi. Ea tresări, tremurând cu înfrigurare. Acest tremur i se transmise fără voie și degetelor lui Serghei și de aceea și le retrase cu nervozitate. Renia se încordă, tresări toată, își mușcă buzele.

Simțind cum îi fierbe sângele în vine, cum un vuiet surd îi răsună în urechi, Iakușionak îi șopti răgușit:

- Să ieșim. La început eu, mai târziu tu...

- Bine, auzi drept răspuns.

Se ridică decis.

- Încotro? îl întrebă Valia din pragul ușii cu o farfurie de chiftele în mână.

- Să iau aer. Să fumez o țigară...

Afară, Serghei se căută prin buzunare, scoase chibriturile, țigările. Scoase una din rchet, scăpără chibritul și pufăi fumul otrăvitor.

În cadrul ușii luminate de o lampă chioară apăru Renia pășind moale ca o pisică.

- Haidem! îi prinse cu putere încheietura mâinii de i se auziră oasele trosnind și o împinse lângă un butoi plin cu apă de ploaie.

Cu atenție, ca să nu se împiedice de ceva în întuneric, o duse pe Renia printre tufele scuturate de coacăze. Aproape pe pipăite o trase prin spatele părului rămurat în magazia de lemne acoperită cu ardezie, în care era adăpostit fânul. Dar n-au mai ajuns până la fân, s-au împiedicat de lădițele cu mere, de sacii cu căpățâni de varză. Serghei o aruncă neîndemânatic pe Renia pe saci, o cuprinse nerăbdător.

- Stai, nu te grăbi..., îngăimă ea înfundat.

Câteva clipe Renia suspină, se răsuci, găsi o poziție mai comodă, se suci iar, îl împinse delicat pe Iakușionak:

- Așteaptă... așa e urât...

Primul s-a întors la masă Serghei. Puțin mai târziu apăru și Renia. Însă nu se întoarse la locul ei, ci rămase modestă, de partea cealaltă a mesei.

Ca și mai înainte gema cu nasul parcă mirosind deasupra farfuriei cu tomate și pentru a zecea oară cânta la nesfârșit Mikola: „Flori de oraș, flori de oraș...”

Adunarea era mahmură, nu semăna a înmormântare, ci a recepție de seamă, cu borboreli zgomotoase. Cineva, de parcă i-ar fi fost arătate călcăiele, râdea în hohote drăcești. Un oarecare holtei se legase de un bărbat cu un bot în chip de gură și-l amenința că-i strică „cotețul”. După dulapul din lateral parcă se ascundeau, parcă se certau două femei măritate, una cu părul cărunț și despletit, alta înfoiată ca o bufniță. Pe scursoarea de mortar stătea și vorbea singur un moș fără dinți:

- Pierc Rusia, se prăpădește, fraților! Ticălosul de Elșin! Să nu-l lase să se miște! Peste tot sunt bețe și țepe! Ies guvernatori tot felul de terchea-berchea... De mult ar fi trebuit să fie striviți cu unghia acești fantomași!

Străduindu-se să facă ordine, se agita de colo-colo tanti Marina, dădea din mâini, dar în curând, pierzându-și orice speranță, reuși să se încovoie și începu să șchioapete în antreu.

Pentru o clipă, Serghei încremeni. Apoi se dezmetică, puse două păhărele și le umplu cu țarie. Unul i-l dădu curtenitor Reniei, celălalt îl păstră pentru sine. Vru să dea noroc cu vecina, dar se stăpâni, îngăimă ceva rușinat, îl dădu pe gât fără vreun ceremonial și, fără să guste nimic, își strânse buzele.

vasili ghighevici

S-a născut în 1947, în comuna Jițkava, regiunea Minsk. Absolvent al Facultății de Fizică a Universității din Harkov, dar și al Școlii de literatură din Moscova. A lucrat ca profesor, ca inginer, cineast. A fost redactor la revistele „Tinerețe” și „Flacăra”.

A debutat în 1972. Autor al volumelor de proză scurtă *Mere coapte* (1976), *Spune-mi, te rog* (1978), *Insule pe lacuri îndepărtate* (1984), al unor romane științifico-fantastice, al volumului documentar despre tragedia de la Cernobîl, *Apele au devenit amare* (1991).

MITURI ȘI DORINȚE

I.

1. Astfel este rânduită lumea: chiar în centrul ei sunt cu cu tăicuțul în casa părintească, iar colo, d' te, dincolo de prag se întind toate celelalte, fără de număr:

și satul însuși, unde este Hotarul și Sfârșitul, unde se întâlnesc prietenii, unde se află clubul la care se duc flăcăii la film și la dans, de unde nu se mai vede încotro o apucă drumul mare,

și întinderile nesfârșite de păduri înalte de pini dincolo de râu, unde se zice că umblă lupii feroși, care fură găște și câini, unde cică trăiește ursul uriaș, și unde te poți rățaci...

și pârâul care primăvara curge în vârtejuri albe, unde a învățat el pe ascuns de la tăicuțul să înoate,

și îndepărtatul centru raional, unde sunt atâtea mănăstiri și dulciuri: cărți cu desene frumoase, înghețată în cornete gălbui și crocante,

și satele îndepărtate dincolo de capătul Lumii, unde se adună tăicuții la iarmaroc și de unde vin la ei cu necazuri neamurile, pe care trebuie să le cinstiști cu ce ai mai bun prin casă, așa că tăicuții se duc din timp la târg, chiar cu mai bine de o lună înainte,

și soarele, care în fiecare zi se rotește peste casele lor,

și cerul înstelat, care în fiecare noapte se-nalță ca o pălărie uriașă deasupra lor.

Și-atunci cum să nu te bucuri, să nu strigi și să nu chiui din toate puterile, când totul este rânduit la locul său așa cum trebuie: căci iată - el e chiar în centrul Lumii și pare că numai el îi vede măreția și frumusețea.

2

Avea vreo cinci anișori, nu mai mult, când în anii de foamete de după război, mama l-a dat „la hrănit” în alt sat, la o mătușă bogată, dar fără copii. A stat el la mătușă puțin, nici cât să se dezmeticească bine, nu mai mult de trei zile, și mama l-a luat înapoi acasă. Dac-a dus-o rău sau bine la mătușă - nu-și mai amintea. Îi rămăsese în minte doar atât: cum stătea el la masă plângând în hohote de ciudă pe maică-sa, că-l părăsise pentru atâtea zile...

Nu știa de ce dar tocmai acest moment era și prima lui amintire.

3

Lumea-i sprijinită pe ceva tainic și nesupus nici lui, nici altor oameni. Acest ceva are mai multe nume: descânțece, vrăjitoare, farmece, Dumnezeu. Acest ceva se-ascunde

fie în mlaștina putredă,

fie în pădurea nesfârșită,

fie în întunericul profund, care în fiecare noapte învește pământul ca un cearșaf cernit, de unde acest ceva pășește chiar și în casă, se pitește după sobă, în cotloanele întunecoase, unde nu ajunge flacăra lămpii,

fie în înaltul cerului, unde plutesc norii, unde bubuie tunetul și biciuie fulgerul,

fie printre morminte, unde noaptea nu ai voie să te duci, fiindcă te poți întâlni cu strigoi și cu necuratul.

El simțea prezența acestui ceva prin piele, prin fiecare colțișor al trupului și de aceea se temea noaptea de întuneric, și de aceea poveștile erau pentru el atât de reale; ascultându-le, le dădea crezare întrutotul, căci eroii acelor întâmplări spuneau: așa-așa, sunt în Lume lucruri din astea ascunse și nesupuse.

4

El este nemuritor. Nu-i e dat să dispară niciodată și nici să moară. Și cum ar putea să moară el când se află în centrul Lumii uriașe și nesfârșite. Dac-ar muri el, dac-ar pieri, atunci toată Lumea ar dispărea o dată cu el.

Așa ceva nu era posibil.

Nici măcar prohodurile, nici măcar mormintele - nimic nu-i putea clinti credința în nemurire. Lui îi era dată altă soartă decât celorlalți oameni; viața lui viitoare cea fără de sfârșit îi apărea fericită înainte,

lui soarele îi va lumina veacuri,

lui stelele îi vor străluci mereu,

lui nici satul, nici pârâul, nici pădurea, nici lupii feroși - nimeni și nimic nu-i vor dispărea pentru totdeauna.

5

Îi plăcea să se joace.

Jocul era o viață-ntrecagă, ascunsă de ochii celor mari, în care - ca prin farmec - și se pot îndeplini toate dorințele.

Poți fi doborât la pământ - pac! te-au nimerit tovarășii de joacă -, dar apoi vei învia și iar, strecurându-te ca o jivină printre tufișuri, îi vei pândi pe dușmani și vei trage în ei cu pușca de lemn - și asta-i chiar minunat, dacă e să te joci de-adevăratelea! - ei se vor prăbuși și vor muri tot așa, cum ai murit și tu mai adineaori...

poți să gonești pe cal - un băț de lemn - și, rotind sabia de lemn, să retezi capetele dușmanilor.

Și tot minunat era și asta: că, dacă „murea”, el credea că moare de-adevărat; astfel, împletită cu jocuri, viața lui era mult mai dulce decât a celor mari, cărora nu le era dat decât atât: muncă, muncă, muncă...

II

Lumea se risipea sub ochii lui. La școală, învățătorii cei înțelepți povesteau și chiar le arătau în poze

că există un astru de foc în jurul căruia se rotește Pământul ca un grăuncior de nisip; ba chiar, cine nu crede, iată - poate să se-ncredințeze cu ochii lui - învățătorul are un glob pământesc pe care se vede totul

că există Moartea, de care nici o ființă nu se poate ascunde, care într-o bună zi va veni și la el să-i spele ca un val rece ca gheața toate dorințele și aspirațiile, nelăsându-i nimic în urmă,

că nu există în lume nici Dumnezeu, nici diavol, că nu există acel ceva preînalt care era baza sau poate speranța vieții veșnice, și astfel, cu cât învăța mai cu sârg legile, cu atât mai clar simțea răceala universului, străpungându-i sufletul.

Micuțul de cinci anișori care se pusese pe plâns, care nu demult se juca de-a războiul prin adăposturi, care murea și învia cu ușurință, îi părea acum străin, chiar ciudat pentru că se dovedise că acel puști era neînvățat, nu știa nici să scrie, și nici cum este rânduită Lumea.

Și atunci cum să nu tânjească după acel miraj ademenitor, unde se mănâncă bine și se poartă haine frumoase, de unde se aduc filmele, de unde sosesc camioane cu mărfuri felurite, de unde întotdeauna vine tot ceea ce este nou: discurile cu cântecetele lui Ușiosov, coafurile „canadiene”, vorba cultivată, cu un „g” rotunjit?

III

1

Ea învăța în clasa parealelă a șaptea, dar lui îi era rușine să vină lângă ea, să se apropie de ea. Chiar îi era teamă să intre în vorbă cu ea. Îndrăzneala doar să o privească de departe: cu șorțulețul alb, cu uniforma maro de școlăriță, ea era întruparea aceluia ceva tainic și de neatins, de apropierea căruia îi era frică.

O-o, ce și-ar fi dorit el ca ea să-l bage în seamă, și atunci,

în fiecare dimineață își călca pantalonii cu mașina de fontă,

tocea lecțiile ca la urmă poza să-i fie atârnată pe pereții școlii la Panoul de onoare,

alerga la concursuri cu cei de seama lui.

(continuare în pagina 18)

(urmare din pagina 17)

Și toată ziua visa ca ea să-i apară alături și - era aieva oare? - să-i dea mâna.

De mai mult nici nu avea nevoie, la mai mult nici nu avea voie să spere.

2

Iat-o - pășește spre el, aproape-aproape, îl privește în ochi și-i întinde cu sfială mâna,

iat-o că vine înainte-i pe cărare - nu mai e nimeni, sunt singuri și nicidecum nu se mai pot despărți acum pe această cărare îngustă...

Îi plăcea să viseze.

Ca și în jocurile din copilărie, și în vise el se transpunea în acea lume aparte, unde totul era învăluit într-un aer dulce, pe care nu-l putea găsi în lumea reală.

Și de aceea el pleca atât de des de acasă, de unul singur, dincolo de părau, în pădure, în căutarea acelei binecuvântări pe care o putea afla doar în vise...

3

La club, la dans, el a observat cum un flăcău a dus-o în întuneric, îmbrățișându-i strâns umerii slăbuți. Iar ea s-a dus cu el în tăcere, supusă, ascultătoare, plecându-și parcă vinovată capul, de parcă s-ar fi împăcat deja cu ceea ce-i fusese scris și cu care nu se putea lupta.

Așa s-au rânduie lucrurile: făcuse totul ca ea să-l bage în seamă și să-l prețuiască... și-atunci cum să mai vorbești de dreptate?

4

O visa în fiecare noapte. Dorința arzătoare de apropiere îi cuprinsese tot trupul; acel ceva rușinos, despre care nu trebuie să vorbești cu glas tare, se înălța ca un vârtej în amfiteatrele institutului, pe străzile singuraticale ale orașului, în parcurile întunecoase. Acel ceva dorit și rușinos nu-i dădea pace. Și, pe deasupra, era și atât de tainic, încât nu-l putea decât visa,

așa cum cândva o visa pe fata din clasa a șaptea care s-a măritat cu un flăcău și, se pare că a reușit să se îmbogățească și apoi s-a despărțit.

Astfel, de îndată ce s-a apropiat de acest ceva tainic, imediat a observat nasul cărnat, buzele un pic cam mari, ochii vii - vedea tot ceea ce era neobișnuit, care izola și contura taina.

5

- Salut!

- Bună seara!

- Cum o duci? - a întrebat-o el, iar ea nu i-a spus nimic.

Când l-a privit în ochi a simțit un fior ca un curent electric străbătându-i trupul; acum că se despărțise de flăcău, ea era de acord să intre cu el în întunericul adânc și lipicios, unde el putea atinge acel ceva tainic pe care cândva, mai demult, nu îndrăznise nici să-l viseze.

Cu degete tremurânde, el i-a atins umerii largi și rotunzi - sub cerul înstelat, protejați de întunericul gros. Stăpân pe sine, rămase față în față, cu acel ceva tainic și de neatins care nu-i dăduse pace atâția ani. De aceea nu reușea nicidecum să-și liniștească trupul întins ca o coardă.

6

De-abia mai putea să respire, ca un pește întins pe uscat

din cauza sentimentului că nu a atins ceea ce tainic că totul în jur a devenit străveziu și clar, ca adâncurile înainte de dezgheț primăvara.

Nu știa de ce, dar îi venea să plângă din cauza

pierderii a ceva care va rămâne pierdut pentru vecie

și distrus.

7

Din nou a plecat în oraș, știind acum ce anume să caute și ce să-și dorească să obțină. Prințând curaj, a învățat să se prezinte, să atingă cu mâna fierbinte mâna fetei - căuta acel fior al apropierii care străbate trupul tânăr. Acum aștepta cu încredere și speranță clipa: când ea, noua lui cunoștință, îi va fi alături, aproape-aproape, ochi în ochi, buze în buze; atunci el va și cunoaște acel ceva tainic, care nu-i dădea pace zile-n șir.

8

Și iată - era fericit, dar asta însemna și faptul că singur se temea să admită că totul era înșelătorie așa nu va putea să atingă taina frumuseții care-i învăluia ceasuri întregi sufletul cu o durere dulce.

Și, ca cea mai înaltă dovadă plutea deasupra tuturor ceva: în general nu exista ieșire din această Lume. Alungat din centrul Lumii, nimănuși folositor, rămase față în față cu acel ceva nemărginit și rece care ne-nconjoară, iar cu fiecare zi înainte-i se înălța acel ceva inevitabil și înfiorător pe care nimeni (nici măcar el) nu-l putea evita. Iar trupul îi era cuprins ca și mai-nainte de dorința de apropiere ce nu-l părăsise nici acum...

IV

I

S-a decis să afle o ieșire: trebuia să-și construiască Lumea sa, în care el iarăși să fie în centru, și iarăși, ca și mai-nainte, dincolo de prag să fie toate celelalte:

nevasta grijulie care-l va ajuta să-și construiască Lumea: o să spele și o să calce, o să pregătească mâncare gustoasă, iar noaptea pe întuneric o să-l mângâie și o să-i șoptească: „Iepurașule, iepurașul meu, cel mai bun, cel mai frumos, în Lumea-ntrăeagă nu există altul mai bun“,

un apartament cu două camere, cu apă caldă și apă rece, cu mult mai bun decât casa țărănească de lemn, unde în mijloc era un cuptor de toată frumusețea, unde pereții erau acoperiți cu ziare, unde la ferestre nu erau fotografiile, ci doar perdele albe,

și subordonații de la serviciu, care-i vor da mâna și, lingușitor și vinovat îl vor privi în ochi - el va ajunge mai întâi șeful secției, apoi chiar director, se va simți Dumnezeu al acestei Lumi: va avea un șofer personal, o Volgă albă, o secretară frumușică, un cabinet în care vor clincâni paharele și coniacul în frigider, unde canapeaua confortabilă îi va răsfăța trupul...

2

Poți trăi liniștit și fericit dacă-ți construiești Lumea ta. De aceea el a făcut tot ceea ce-i stătea în puteri;

a cumpărat un teren pentru o vilă unde a cărat cărămizi, nisip și lemne

a intrat în partid și a fost credincios conducătorilor lui, foști și actuali, cu portretele cărora a defilat la demonstrații,

a scăpat de amicii fără bani și fără zestre, cărora mereu le trebuia câte ceva,

s-a îmbrăcat în costum negru, cămașă albă și cravată, s-a învățat să tacă atunci când alții strigau și vociferau,

și-a aranjat un apartament, bucurându-se de divanele de lângă pereți, de chiar pereții curați și strălucitori, de televizorul gălăgios.

O-o, câte clipe dulci a trăit când își construia puțin câte puțin Lumea sa, în care el era stăpân.

3

Furul dulce al bucuriilor alungase șarpele îndoielii. Învăluindu-se în toate acestea, a uitat de acel ceva înfiorător care i se-nălța dinainte inevitabil. Ca să se salveze, se ținea de Lumea sa pe care o construise cu mâini puternice.

Doar din când în când, la răsărit, sau la mie noaptea se trezea fără să știe de ce și, ascultând respirația liniștită a soției sale, începea să se gândească la pădurea sa și atunci îl cuprindea dorul. Ar fi vrut să sară din pat și, îmbrăcându-se repede, să plece fără să știe unde - departe-departee, dincolo de hotarele Lumii sale...

4

Și a plecat - cu mașina, prin centrul raional plin de praf, s-a dus acolo

unde se surpase și căzuse la pământ căsuța dureros de cunoscută, de mult vândută primului ticălos care trecuse pe-acolo

unde se-nnămolise părauul rămas fără pește, cărând frunzele palide ale toamnei

unde erau strânși buștenii în cabluri puternice și transportați până la gaterile care rețeau pădurea pentru bogata Europă, cea plină de dolari...

V

1

Una după alta i se răspândeau în suflet durerile. Și imediat cu și mai multă claritate a început iarăși să i se-nalțe dinainte acel ceva înfiorător și nemilos, de care se temuse toată viața.

2

Și s-a trezit iar în mijlocul nopții. Pe neașteptate, de parcă i-ar fi șoptit-o cineva, și-a dat seama că toată viața, de când se știa pe lume, se închinase miturilor.

Crezuse în mituri și-și rânduise viața după

Iubirea, prietenia, care se duseseră cu anii, partidul și politicienii corupți și lacomi, chiar și nemurirea - pe toate câte veneau în minte, le-mbrăcase în mituri.

Și atunci l-a cuprins un sentiment de neajutorare în fața acelui ceva necuprins care-l înconjură și unde se ascundea acel ceva necunoscut, pe care demult îl simțise prin fiecare colțisor al trupului, puștiul care izbucnea ușor în plâns și râdea la fel de ușor.

Sufletul îi era cuprins de o liniște nețărâmurită, desprinzându-se și lăsând în urmă totul

televizorul color cel gălăgios,

mașina strălucitoare în care de dimineața până seara îl aștepta Grișa, neclintit, de parcă el însuși ar fi fost o parte a mașinii,

tânăra amantă secretară,

vilișoara cu trei etaje care se înălța în mijlocul pădurii ca un mausoleu,

nevasta cu copiii.

Ghemuindu-se, a încercat să plângă. Și-ar fi dorit atât de mult să plângă, dar după moartea tatălui său se dezvăzuse, nu mai știa cum. În suflet i se adună și mai multă tristețe.

... În zori, când afară începuse să se lumineze de ziuă, a simțit cum i se ușurează inima și atunci, ca o izbăvire, și-a dat seama că, în tot acest timp nu au fost numai mituri, ci și dorințe, și atunci poate că, până la urmă, de fapt dorințele chiar i esența miturilor sale.

S-a născut astfel o nouă taină: ce anume îl îmboldea și-l sprijinea să meargă mai departe: dorințele sau miturile?

... Poate că această taină chiar era acel ceva foarte important pe care trebuia să-l afle în viața.

Traducere de

Liliana Burda

navum galipearovici

S-a născut în 1948, în orașul Polațk. A urmat cursurile Universității de Stat din Belarus între anii 1967 și 1970. A absolvit Institutul Pedagogic din orașul Vițebsk. A lucrat în radiodifuziune între anii 1977 și 1980. Din 1981 este corespondent al Televiziunii de Stat Belaruse pentru regiunea Vițebsk.

A debutat în 1967.

Dintre cele mai reprezentative volume de versuri ale sale amintim *Poartă* (1990) și *Insula sufletului* (1995).

***

Ating cu mâini dezmiertătoare
aceste strune, și nu mint;
ca să răspundă-n note clare
numai pe soare le ating.
Grozavi sunt cei de meserie!
Tu miști doar degetele cinci
și lumea-i sunet și magie...
Iar strunele: - Ne mai atingi?
Mi-e frică... Mi-amorțește-o mână:
dacă iau nota prea înalt?
Dacă speranța mă amână
ca iarba frântă sub asfalt?
Așteaptă strunele-n tăcere,
iar eu, parcă-ntr-un ultim zor,
le-ating sfios ca o păreră
și mut ascult refuzul lor.

***

Peste rece pământ
și prin chiciuri verzui
ciudată lumină
sclipește și nu-i.
Ba-i aici, ba acolo,
ba se vede-ntr-un peș.
Doar un orb ar pretinde că nu-i
și-ai dat greș.
Cine oare din gol
îmi trimite-un semnal,
cine gestul tandreții
îmi arată bizar?
Așadar, cineva
vrea să nu rătăcesc

și prin noapte cărarea
ușor s-o găsec.
Să nu fiu doborât de tristețe și rău,
la lumină s-ajung
prin al beznelor hău.

***

În mâini porți luminița jucăușă,
unde e ceară, smirnă-i și cântări.
Prin veacuri lungi, necazuri și-nceștări,
ea nu s-a stins, nu s-a făcut cenușă.

Sunt două lumânări. Pe-a ta, departe,
să o aprind, cândva, m-am repezit
și-n gestul de unire fericit
să conturăm iar
căi întortocheate.

Ard două lumânări.
Două surori,
două destine, duhuri, mângâieri,
două singurătați, doi aștri-n cer,
doi brazi într-o pădure de comori.

Traducere de

Passionaria Stoicescu
și Larisa Manea

Melodie nocturnă

A frunziș miroase
de grădini pustii;
foșnet de mătase
vine din câmpii
Măru-n cărunție
chiciuri a primit,
viscol, la trezie,
drumul l-a-nvelit.
Alb, precum tristețea,
cresc omături lin;
a uitat tandrețea
mândrul meu destin.
Glas de note-nalte
ia frunzișul, tristul;
în singurătate
ca evanghelistul,
m-oi ruga la ceruri
ca dureri să-mi șteargă,
repede prin geruri
pașii mei să meargă.
Păcle-n cap de cetini
îmi vor șterge pasul,
pizmuind prieteni
ce-au uitat necazul.
Dar stingheră-i jalea,
singuri trunchii goi
și pierdută-i calea
de venit'napoi.

Pinii

Pinii în noapte șoptesc
și n-are cine-i opri:

searghei grahouski

S-a născut în 1913, în comuna Nobel din Ucraina. A venit în Belarus în 1914. Absolvent al Institutului Pedagogic din Minsk. Redactor la radio și în presă. Arestat politic în 1936, a fost exilat în regiunea Gorki. Între anii 1946 și 1949 a funcționat în învățământul liceal. Din nou este arestat politic în 1949 și exilat în Siberia. A fost reabilitat în 1955. Din 1956 trăiește la Minsk și lucrează ca redactor în presa literară.

Pentru unele din volumele sale de poezie a primit Premiul „Ianka Kupala” (1983) și Premiul de Stat pentru proză și versuri (1992).

A tradus din limbile hindi și rusă.

nu pot să tacă, foșnesc,
freamătă, au insomnii.

Leagăn din zori, cu temei
află sub ceru-arzător.
Ca o stafie pe-alei,
huța se dă umbra lor.

Parcă neliniști simțind
ramura scârfaie-n rupt,
când de pe ea, fâlfâind,
cetini se-aștern dedesubt.

Spaimă de moarte-n copaci
dă ferăstrău-n suspin.
Doar ghionoaiele-s vraci
când ciocănesc în tulpini.

Veri, primăveri, ca un zbir
omul cel rău va mâna

și-n lovituri fără șir
viață de pin va scurta

Și-l va trimite pe drum,
pinul cel falnic de ieri,
scânduri să-l facă de-acum,
leasă, perete, cuier.

Strunele-acelea cântând
vor amuți în păduri,
cruci și coșciuge de-a rând
pentru cei morți prematur.

În ceas trecut, temător,
până mai sunt, până-s vii,
nu poți opri șoapta lor,
freamătă, au insomnii.

Traducere de

Passionaria Stoicescu
și Larisa Manea

mikola meatlițki

S-a născut în 1954, în comuna Babcin, județul Gomel. Absolvent al Universității de Stat în 1976. Redactor la săptămânalul „Literatură și artă”, iar din 1983 la Editura pentru „Literatură din Minsk. A debutat în 1969.

Este laureat al Premiului Tineretului în 1985 și al Premiului de Stat în 1998.

Puterea

Arat, cosit, făcut de toate,
din codru lemne a adus.
„Va fi putere!” - consolată
privind cei trei feciori și-a spus.

Când i-auzea râzând prin casă,
parcă pe-aripi plutea ușor,
când fericită, somnoroasă,
ea palmele-și lăsa din zbor.

Fiii-au crescut - și-n fiecare
puterea se simțea suind.
Săraca, mult a plâns sub soare
pentru puterea asta-albind.

Trec zilele-n sporovăială,
trei leneși - lângă mama lor.
În blide, zeamă lungă, goală,
ei n-au familie, nici spor.

Rușine-amară-n lume poartă
plângând: cel mic o bate greu,
și pieptu-i scutură, și-o ceartă,
și pe pensia i-o ia mereu.

Viața ei e bezna, fierea,
iar casa, temniță și dric.
A cunoscut din plin puterea,
când minte n-a avut nici pic.

***

Cu lăptosul var de lună
noaptea spațiul și-l hrănește.
Sunet ce abia răsună,
pacea apelor croiește.

Parcă-s cozi de răpitoare
stelele ce-n ceruri zboară.
Constelații ca frunzare
Calea Laptelui măsoară.

Teiul se ascunde-n ceață,
umbra lui plutind în șoapte
dintr-o dată urcă-n față
ca agent secret de noapte.

Roua rece-ngălbenește
albul câmpului de pază.
În înalțuri, Ursa Mare
învechindu-se veghează.

Traducere de

**Passionaria Stoicescu
și Larisa Manea**

viktar șnip

S-a născut în 1996, în satul Pugaci, raionul Valoĵansk. Absolvent al Școlii tehnice de arhitectură și construcții din Minsk și al Institutului de literatură „Maxim Gorki” din Moscova. A lucrat la revista „Belarus” și la ziarul „Cuvântul nostru”. Din 1995 este secretar de redacție al săptămânalului „Literatură și artă”.

Debutează în 1977. Iată câteva dintre titlurile volumelor sale de poezie: *Ciorchinele luminii* (1983), *În căutarea bucuriei* (1987), *Pe căile vântului* (1990), *Răpirea Europei* (1996).

Este și autor al unor cărți de proză și publicistică, precum și textier al unor cântece devenite șlagăre în Belarus. Laureat al Premiului unional pentru literatură „Vladimir Maiakovski” în 1987.

Unele din versurile sale au fost traduse în limbile rusă, ucraineană, estoniană, polonă, georgiană, bulgară, lituaniană.

***

Noi ne-am întâlnit într-un tramvai.
De-aș fi fost obraznic și bogat,
ți-aș fi spus: „Să mergem în Havai
unde cerul pescărușii-îl bat...”

Asta-i tot. Ai părăsit tramvaiul
și, desigur, nu ne-om întâlni.
Poate chiar vei vizita Havaiul,
pescărușii însă n-ai să-i știi...

Traducere de

**Passionaria Stoicescu și
Larisa Manea**

Parcă-aș fi călugăr, stau tăcut
și te văd - terestră și splendidă.
Să mă ferești ai fi putut,
eu te-aș fi făcut nefericită.

vladimir maruk

S-a născut în 1954, în comuna Guta, regiunea Brest. Absolvent al Universității de Stat din Belarus. Din 1982 redactor la ziarul „Steaua”, apoi la Editura „Lunațva” (1986) și „Belfax” (1998). Iată titlurile unor volume de poezie mai importante din creația sa: *Stele printre coroane* (1982), *Frunza de scoruș* (1987), *Încrustările în vocale* (1991).

Autor, de asemenea, al unor interesante eseuri despre morală și etică, precum și al unor cărți de literatură pentru copii.

În pădure noaptea

Ciuperca o să iasă
din acești mușchi meschini
și luna vorbitoare
în zori o să se-ndure.
Eu teamă n-o să am,
deși poți să te-nchini
privind de șarpe văzul
căsuței din pădure.

Aici domnește pacea.
Bureți, ochi vor miji
și vor simți ce silnic
pășesc peste verdeață.
Cu calm dispreț în urmă
în șiruri s-or trezi
în suflet să-mi pătrundă
cu dur parfum de ceață.

Găti-se-vor alb-negru
frunzișurile moi
să nu se lase-atinse
de omeneasca-mi gheată,
iar pe obraz, amară
ca stropul de aloi
își va lăsa vecia
din pacea-i zbuciumată.

Și acela ce nu vine,
n-o ajunge la-ntâlnire
într-a veșniciei oră
ca haloul de Minervă

***

Unde adast - nu-i încă
punct terminus sub soare.
Blând ruginiu, frunzișul
de moarte-adeuce vești.
Ghici-se-va: ești liber -
dar nu e renunțare
care să-ngăduiască
pe sclav să-l biciuiești.

Zâmbet în ochi.
Dar iată - aici e criminală
un soi de bucurie
neprișnă-n aparat..
Unde-i obișnuiță - nu cade
frunza goală,
ca prețul multor pietre
sclipind falsificat.

Traducere de

**Passionaria Stoicescu
și Larisa Manea**

Pe deal

Două case sunt pe deal
ca doi pui pe o tulpină,
unde iarba cu prundișul
au născut o cărăruie
și în noapte, pe sub geamuri
vorbesc tufe și se-nclină,
iar fântâna suie valuri
ca un gând dintr-o cățuie.

Două case sunt pe deal,
ciocârliă-n zboru-i plânge
neputând să țină-n frâu
fără-aripi a ei chemare
și memoria ca smoala
plutitoare s-o prelinge
și va speria culcușul
gol, cu-al ei parfum
de soare.

Două case sunt pe deal
și-ntre ele două fire -
în sălbaticile păcle
nervi, pe veci unirii jertfă.

***

Dimineața geroasă
scutură argint din copaci.
Tare-mi doresc o casă
sub mestecenii dragi.
O casă sub mestecenii vii
și-o fântână cu ciutire,
în serile târzii
focul drag să mă bucure.
Să jerăvesc trecutul de-atunci
din tinerețea voioasă,
adunătoare de cuvinte dulci
într-o cronică friguroasă.
În serile târzii,
în serile săptămânii,
la casa de sub mestecenii argintii,
la ciutura fântânii.

***

Eu știu -
cel mai tare vă place
lexica dulce a verii
cu graiul de cuc ce nu tace,
cu trăznetul vesel strigând,
cu stropii de ploaie puzderii -
toate în versu-mi curgând
neterminat sub un stog parfumat..
Eu știu.

***

În copilărie -
albul pufos.
În junie -
râsul luminos.
În copilărie
- săptămâna plină
În junie -
speranța deplină.
Albul
de la omăt avu rost,
lumina
de la răs a fost.
Zăpada,
săptămâna,
unde-au dispărut?
Cu râsul
ce-ați făcut?

alesi pismeankou

S-a născut în 1957, în ținutul Moghilorov. Absolvent al Facultății de Filologie. A lucrat la săptămânalul „Literatură și artă” și la ziarul „Flacăra”. Între 1990 și 1997 a fost secretar al Uniunii Scriitorilor din Belarus. Actualmente este redactorul-șef al săptămânalului „Literatură și artă”. Iată câteva dintre titlurile volumelor sale de versuri: *Piatra Albă* (1983), *Citesc stelele* (1988), *Pătimașii* (1993), *Soarta* (1944), *Lăcomii* (1996), *Vârșe* (1997), *Cocorul deasupra fântânii* (1998).

Laureat al Premiului literar „A. Kuleașov” în 1998 pentru cartea *Vârșe*.

A scris și eseuri și a tradus din lirica rusă și ucraineană. La rândul său a fost tradus în limbile rusă, ucraineană, polonă și bulgară.

Speranța

Viscolnița cea aurie
s-o face iarăși argintie,
și poate totul s-o schimba,
și poate tot s-o măcina.
Și poate tot ce e murdar
va străluci,
va lumina
Și s-o uita ce-i de uitat,

și s-o-mpline ce-i meritat,
și se va pomeni ce-i drag
pentru vecii
nealterat.
Și cu-un surâs prietenos
va fi cântat ce-i luminos.
Va fi cântat
și-mbrățișat.

Traducere de

Passionaria Stoicescu
și Larisa Manea

anatoli veartșinski

S-a născut în 1931, în comuna Dzeanușkava, județul Vițebsk. Absolvent al Universității de Stat din Belarus. Ziarist. Între 1975 și 1982 a fost secretarul Uniunii Scriitorilor din Belarus. Între 1986 și 1990 a lucrat ca redactor-șef al săptămânalului „Literatură și artă”. Între 1990 și 1996 a fost deputat al Consiliului Suprem al Republicii Belarus.

A debutat în 1951. Iată câteva dintre titlurile volumelor sale de versuri: *Cântec despre pâine* (1962), *Trei liniști* (1966), *Semnul omului* (1968), *Ivire* (1975), *Ora primelor stele* (1976) ș.a.

Dramaturg, autor al unor piese de televiziune pentru copii.

Laureat al Premiului de Stat al Belarus.

A tradus clasici și contemporani ruși, ucraineni, bulgari, polonezi, unguri, spanioli. Din limba română a tradus *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian.

Contrațicere

Ironia sorții. Chiar grimasa ei.
Pentru ce batjocorești, o, soartă?
Tu ne-ai dat căruța ce ne poartă:
când sunt roți, nu-s hamurile toate;
hamuri sunt, dar hățurile-s luate...
Oare să te strămbi ai vreun temei?

Realitatea noastră de azi

Alături de real - irealul,
nenaturalul, virtualul,
paranormalul, eventualul.
Dar pentru o viață
cât cuprinde banalul,
se cere mai mult naturalul,
optimalul, normalul.

Privind pinii...

Pini, pini, pini...
Domnul însuși v-a nășit în destin.
Soartă pământescă v-a dat,
până-n ceruri v-a înălțat.
Și cu harul lui sfânt

v-a blagoslovit pe rând
legătură între cer și pământ

Jarăși despre majoritate

E prea puțin să spui - sunt mulți.
Ei - o majoritate.
De la aceasta însă,
numai necazuri și vulgaritate.
Așa a fost, și-așa mereu va fi
și într-un an și-n anii ce-or veni,
fiindcă-ntr-un astfel de veac și-n tot ce
va aduce,
doar prin minune cei puțini vor
învinge.

Poporul și peștele

Ca peștele-n ape-nghetate
poporul meu se zbate.
Ar trebui să țipe până ce răgușește,
dar din păcate tace... ca un pește.

Traducere de

Passionaria Stoicescu
și Larisa Manea

galina bulâka

S-a născut în 1960, în comuna Vosava, regiunea Grodno. Absolventă a Facultății de Chimie a Universității de Stat din Belarus și a Școlii de literatură din Moscova. A lucrat la revistele literare „Cultura” și „Gândirea belarusă”.

A debutat în 1983.

Cele mai reprezentative volume ale sale de versuri sunt *Sinteza* și *Turmalină*, o percepție lirică a fenomenelor deloc nepoetice ale chimiei și fizicii.

Alături de Albert Einstein

Legea gravitației ce se repetă..
Demența particulelor
în universul pustiit..
Autoarderea ca dorință secretă,
un chihlimbar pe mătase lipit.

Și în mișcarea astrelor rubinie,
și-n verdea lucire de ierburi adâncă -
eu presimțind forțele veșniciei,
neștiuta lege a vâmlor încă.

Ea clipește la intersecții stelare,
pe câmpuri magnetice
înflorește bogat
și pe dantelele șalurilor unduitoare
pune ora curată și drumu-ncurcat

Coase spațiu
c-o rază-mpletită și aurie -
firul imponderabil dintr-o
dată clipește.
Din adâncuri de timp
Nefertiti

cea vie
în ochii Giocondei privește.

Marie Curie

Cărțile vechi se vor rescrie.
Noptile-n ani s-or topi tot mereu.
Peste calvar, vei urca, tu, Marie,
deasupra acelu
mortal minereu.

Submarine și pești vor pluti laolaltă
Colo-n adânc vor sări trei balene.
Umbra ciupercii
demonic înaltă
multă țărână mișca-va alene.

Ca-n Betleemul poveștii duioase,
steaua veni-va
din ceruri aproape.
Martorii nașterii
miraculoase
s-or oglindi
în amarele ape.

Iar sus pe-o frescă din Notre-Dame
o să cadă o rază
din palma ta,
mult luminând acea coastă de-Adam
și glonțul de plumb de sub ea.

Traducere de

Passionaria Stoicescu
și Larisa Manea

volga ipatava

S-a născut în 1945, în comuna Mir, regiunea Grodno. Absolventă a Universității de Stat din Belarus. A lucrat la Studioul de Televiziune din Grodno (1965), apoi ca ziaristă la „Literatură și artă” și „Generația roșie” (1970-1973). Din 1985 a funcționat ca redactor-șef al Studioului literar-dramatic al Televiziunii Belaruse, apoi ca redactor-șef adjunct al revistei „Moștenirea”. Între 1991-1996 a lucrat ca redactor al cotidianului „Cultura”, iar din 1998 este locțiitorul președintelui Uniunii Scriitorilor din Belarus.

A debutat în 1966. Proza sa are ca teme principale morala și etica, mitologia și istoria Belarusului. Este și autoarea unor culegeri de folclor, precum și a unor cărți de literatură pentru copii. A tradus din limbile rusă și ucraineană.

Cel mai recent roman al său este Ghicitorul lui Ghedzimin (1999), bine primit de critica literară.

GHICITORUL LUI GHEDZIMIN (fragment)

V orbind cu Ghedzimin, mi se închideau ochii. Și brusc, simțind o pornire ciudată, privind fără țel înainte, m-am îndreptat deodată, ca o săgeată prinsă în coada arcului.

În fața tronului stăteau trei oameni. Pe cel mai bătrân, de la mijloc, l-am recunoscut, deși nu din prima clipă. Era Ratibor, fiul boierului novgorodean Saka. Ajunsese vestit cu opt ani în urmă, la apărarea Novgorodului, în 1314, pentru că l-a salvat atunci pe Davâd, ginerele lui Ghedzimin, oprind cu pieptul său săgeata ce zbura spre acesta. Și, apărându-l pe Davâd, el nu a murit, spre mirarea tuturor. Atunci, după izbânda de la Novgorod împotriva cruciaților, l-a luat Davâd la el, în Gorodnia, și l-a pus conducător al oștilor sale.

În schimb, pe băiatul și pe fata care stăteau de o parte și de alta îi priveam pentru prima oară. După câte se vedea, erau copiii lui, judecând după dragostea cu care se uita la ei Ratibor. Așa și erau, soră și frate (nu am auzit bine numele băiatului; acesta, cu obrajii puternic îmbujorați din cauza emoției, tineri și plini de viață, ca prima înghițitură de bere proaspătă, se simțea acolo în largul său). Iar fata...

- Fiica mea, Gáina, spuse Ratibor, și fata se înclină, un pic cam stângace, supusă și neajutorată, de parcă ar fi rugat: „Nu vă supărați pe mine, că vă răpesc din timp! Înțeleg că sunteți osteniți, dar nici eu nu am venit aici cu voia mea...”

Și, lucru ciudat, murmurul, care însoțește întotdeauna astfel de adunări, când în cnezat se petrece ceva de seamă și se strâng mulți oameni la un loc, acest murmur deodată se stinse.

Toți se uită la fată. Mă uit și eu. La început cu neliniște. Ce are ea atât de neobișnuit, încât să-mi atragă atenția? Este orbitor de frumoasă, dar nu asta-i pricina. Sunt multe fete frumoase pe aici. Orbitoare, e drept, mai puține, dar numai în această sală sunt trei. Nu, cu ea - patru. Dar Dobronega și Pradslava, la fel și Biruta, deși despre fiecare dintre ele s-au scris cântece sau chiar poeme, nu mă puteau tulbura. Frumusețea este ca apa unui pârâu. Trece, mai devreme sau mai târziu, și rămâne doar albia, uscată și brăzdată. Și să dea Perun să nu fie pârâul rău și involburat. Cu calm, Liadzzeika, hai să cercetăm totul la fata asta, de-a fir-a-păr, și atunci deodată va dispărea și vraja.

Pârul? Este auriu, lung, împletit cu panglici roșii. Statura? Bine făcută, subțire, dar nu slabă, mâinile de sub mânecile lungi sunt albe și rotunjite, are și șolduri. Sâni? Nu prea mari, dar sunt, deci are cu ce să hrănească un copil.

Ochii? Ochii într-adevăr sunt neobișnuiți, mari, de o culoare nemaîntâlnită. Doar nu sunt violeți?

Buze proaspete, care se mișcă sfios, spunând ceva. Dar nu vreau să o ascult, dacă bate câmpii? Așa mi s-a mai întâmplat adesea, să mă înfurii auzind dintr-o gură frumoasă și nevinovată numai tâmpeniile de femeie!

Ea spune ceva simplu de tot și important nu este ceea ce spune. Important este cum. Această nevinovăție a ei, și, totodată, înțelepciunea ei, ca și cum ar avea o mie de ani și doar face pe neștiutoarea, dar de fapt știe și ceea ce simplii muritori nu înțeleg toată viața. Și ceva mă surprinde din ce în ce mai mult; să fie amintirile, să fie închipuirea sau... Ah, este visul. Într-adevăr, acest vis mi se arată a treia oară, de când s-a aflat că mergem la Novgorod să sărbătorim logodna celei mai tinere fete a lui Ghedzimin.

Am avut acest vis și ieri, chiar atunci când m-au trezit strigătele de salut de pe lângă castel.

O femeie bătrână-bătrână se oprește lângă pădure. Merge pe o potecuță, se uită într-o parte și-n alta. Ajunge la niște pietre îmbrăcate în verdeață; negre, lucioase, ele sunt acoperite de tufe de mure, de arini, de fagi. Ea mângâie pietrele, le șoptește ceva, iar după aceea pleacă mai departe, acolo unde printre mușuroaie se arată pământul gol, crăpat. De jur împrejur mesteceni și plop tremurători. Plopii sunt înalți și se clatină, iar frunzele lor îngălbenite deja în august, freamătă de parcă ar goni-o pe femeie. Iar ea merge, și pasul ei este obosit, ca și cum întreaga greutate a lumii ar apăsa pe umerii ei. Deodată înțeleg că femeia a venit aici să moară, și că aici odinioară a fost un lac. Și aud chiar, cum cineva aproape de mine spune cuvântul „Menjazi”, ceea ce în limba veche, acum moartă, înseamnă „stăpân luminat”.

Dar de ce această femeie din vis mi-a apărut acum deodată? Răspunsul este neașteptat: femeia din visul meu are ochii aiudoma fetei care stă în fața tronului și ascultă cum prințesa Euna îi spune cuvinte frumoase tatălui ei - mari, de culoarea brândușelor timpurii, împrăștiate pe pantele dealurilor.

„Dar aceasta este străbunica mea, Javena! o va recunoaște pe loc Gáina când îi voi povesti mai târziu despre visul meu. Chiar cu o săptămână înainte de sosirea voastră și-a luat rămas bun de la noi toți și a spus că vrea să moară singură. Îi sosise ceasul, și ea o știa. Noi nu voiam să o lăsăm singură, dar cine ar fi putut să o oprească?!”

Aflu că tocmai ea, Javena, l-a salvat pe nepotul său Ratibor, când săgeata a nimerit în pieptul lui. Ea cunoștea o știință veche, tainică, și voia să îl învețe și pe nepot, sau, mai târziu, pe strănepoată.

- Dar, adaugă Gáina, după cum se vede treaba,

eu sunt prea proastă, pentru că niciodată nu am putut să țin minte. Niciodată! Străbunica a renunțat, m-a lăsat în pace, a înțeles că eu sunt altfel decât ea.

Gáina îmi va povesti toate acestea atunci când eu voi înțelege mai bine decât toți ce fel de om este ea. Știința nu este pentru ea. Ea este liberă și nepăsătoare, precum zeita primăverii și a dragostei, Lialia, sau, cum îi spun vecinii de la Răsărit, Lad. Ea știe totul fără să fi învățat, simte fără de greș, fiecare lucru, deși niciodată nu a ținut să cunoască lumea în care trăiește.

Poate, tocmai de aceea au tăcut curtenii? E adevărat, nu a durat decât câteva clipe, iar apoi s-a apropiat cineva care arăta ca un pepene cu tichie, și eu iar m-am apucat de laba de leu care iarăși m-a zgâriat, iar oaspeții au fost poftiți în altă sală, unde mese lungi de stejar se îndoiu sub vase de argint, dar și mai mult sub bucăți fripte de mistreț și de cerb, sub grămezi de carne de iepure și de urs, de varză acră și de castraveți muraiți și de tot felul de păsări și pești.

Nu am rămas acolo. Am luat pâine și niște legume și am mers în odaie la mine să mă culc, chiar sub acoperișul turnului dinspre sud, văzând, în treacăt, cum spre Gáina s-au repezit deodată trei flăcăi de la curte, dintre aceia care sucesc capul femeilor cu cântece și cu lăute și le înghesuie în câte un ungher întunecos, așa cum sunt multe într-un castel. Eram liniștit pentru Gáina, căci îi avea lângă ea pe tatăl și pe fratele ei, iar băiatul ăsta nu va permite ca vreun cuvânt să atingă onoarea surorii lui, uitându-se totodată, dacă nu cumva este prin apropiere cineva mai de seamă.

Când urcam în turn pe treptele care scârțâiau, m-a oprit comandantul străjilor, Sungaila.

- Oare ghicitorului cneazului nu-i place masa sărbătorească?

- Sunt bolnav, am mințit eu. M-a tras curentul deși suntem în mijlocul verii.

- Eu credeam că tu nu te îmbolnăvești niciodată, răspunde dezamăgit Sungaila. Oare zeii nu îl ajută pe slujitorul lor?

- Erau ocupați. Au băut și au încercat să scoată Axa Cerească.

El s-a uitat la mine cu reproș, apoi a spus cu jumătate de gură:

- Acolo oaspeții mănâncă, înfulecă, și nouă n-o să ne rămână nimic din ce-i mai bun. Iar tu, ghicitorule, chiar că ești ciudat. Simțeam asta, dar acum am văzut cu ochii mei. Nu te temi că zeii or să te pedepsească pentru astfel de îndrăzneală?

- Chiar astăzi mi-au dat un ghiont.

- Cum așa?

- Tu nu poți să înțelegi, Slăvit Apărător.

Atunci s-a uitat la mine cu respect. Fața lui acoperită de păr s-a luminat:

- Tu, vrăjitorule, te pricepi într-adevăr la semne. Mie, bunicul mi-a spus ce înseamnă numele meu. Astăzi oamenii au uitat multe, au uitat și ce însemnau mai demult numele. Dar bunicul meu își aduce aminte. Și mi-a spus el...

Dar nu l-am mai ascultat, am început să urc treptele. Voiam să fiu singur, să privesc cerul. În Kernav și în Troki castelele se construiau la câmpie, acolo unde cerul era mai departe și foarte greu puteai ajunge la zei.

Aici, în Novgorod, dormeam mai bine, somnul îmi era mai ușor, iar visele mă înconjurau ca niște umbre. În castelul, construit pe o asemenea înălțime, încât valea se așternea jos, de-abia zărirându-se prin ceața albăstruiă a zilei de vară, plutea deasupra împrejurimilor, ca o corabie în albastru ceres al serii.

Numai ce am sfârșit cina, m-am așezat lângă fereastră deschisă și m-am descheiat la cămașă, că pe ușă a intrat, fără să bată, cineva îmbrăcat într-un caftan din brocard, cu un guler uriaș, de dantelă albă. Se întuneca și nu l-am recunoscut imediat pe fiul marelui paharnic, dar el mi-a apucat, în semn de supunere, poala hainei:

- Cinstite Liazdzeika, nu-ți fie cu supărare, ajută-mă!

Eu mi-am tras liniștit haina din degetele lui lipicioase:

- Ea nu-i de tine flăcăule.

El, holbând ochii, mai că nu s-a prăvălit pe jos.

- Tu... știi despre ce vorbesc?

Cum să nu știu! S-a repezit la fata lui Ratibor ca vultur asupra unui iepuraș speriat, dar ea, probabil, a dat din aripi din toate puterile și a reușit să zboare din mâinile lui, fugind de buzele lui groase și roșii, gata să se înfigă cu lâcomie în pradă. Iar timp mai este puțin. Plecăm de aici peste două zile.

Abia acum a ajuns până la el tâlcul cuvintelor mele.

Înfoindu-se cu semeție, a ridicat capul:

- Dar ce, de ce să nu fie de mine? Tatăl meu este mare paharnic, iar ea este o boieroaică oarecare, nici măcar nu e așa bogată!

Tatăl lui îi duce vin lui Ghedzimin și de aceea i se pare că este buricul pământului! Am început să vorbesc pentru a nu izbucni în hohote de râs. Dă-i-o acestui fiu de paharnic pe zeita frumuseții și a primăverii și el o va morfoli bucățică cu bucățică în odăile lui, ceea ce nu-i rău, o să înceapă repede să umble după alta, care-i va plăcea mai mult, după vreo vițea cu pieptul umflat și la vedere și cu ochii rotunzi.

- Tocmai asta zic și eu, că nu este prea bogată, pe când tu ești fiul marelui paharnic.

El s-a liniștit, dar s-a aprins din nou:

- Tata îmi dă voie să o iau. Totuși, Ratibor, deși e în Gorodnia, este pe lângă Davâd, ginerele marelui cneaz.

Spuse toate astea de parcă ar fi fost crainic.

- Oricum nu-i de tine.

- De ce?

- Davâd nu-i este fiu. N-o să primească deloc pământ, în afară de Gorodnia. Măcar să fi fost Ratibor ostaș de seamă chiar pe lângă cneaz...

El căzu din nou pe gânduri.

- Poate ar fi bine să-l punem pe tata să-l ceară pe Ratibor de la Davâd.

- Într-adevăr. Atunci ea o să și se potrivească, întocmai ca și cheia unui lacăt. Tatăl ei este mare ostaș, iar al tău - mare paharnic. Dar tu ești cu mult mai bogat...

- Dar frumusețea? se repezi el. Și asta este o bogăție, e adevărat, eu și cu ea...

Eu l-am luat pe după umeri și l-am condus încet către ușă.

- Ce-i cu tine? Ce faci? se smulgea el. Liazdzeika, cu ce te-am supărat? Ce faci? Stai!

Am închis ușa după el. El a mai zgâriat puțin la ușă, ca un șoarece, după care a fugit înapoi, în sală, să-și vâneze fericirea.

M-am așezat din nou lângă fereastră. Zeii împrăștiaseră un pumn de boabe aurii pe acoperământul albastru întunecat al cerului, un liliac

a zburat chiar de lângă mâna mea și a țipat o bufniță.

Mi-am adus aminte, nici eu nu știu de ce, că am 37 de ani, că schiopătez, iar chipul meu seamănă cu acela al lui Jâjal, zeul focului de sub pământ. Este negricios și înăspriț de vânt.

Oceanul din sticlă, cel care măsura, prin care mă uitam eu la stele, stătea pe masă, învelit în pânză. Ghedzimin încă înainte de a porni la drum îmi poruncise să citesc în stele dacă va călători cu bine. Stelele așa au arătat. Și acum puteam, încă două sau chiar vreo patru zile, să fiu liber și să nu-i mai supăr pe zei cu întrebări prostești, cum ar fi dacă o se vindece coșul de pe umărul prințesei Euna și ce o să-i nască prințului Iaunul slujnica ghetmanului.

Dar poate că într-adevăr astăzi îi supărasem pe zei, la ușă din nou zgâria cineva, dar nu a intrat nimeni, eu însumi a trebuit să ies.

Acolo era Dobronega, rușinoasă, blândă și înlăcrimată. Puteai citi toate dorințele ei, ca în stele: să fie atât de fermecătoare, încât să aprindă poftelile bărbaților, să-i înnebunească, să vrea să se repeadă asupra ei, ca niște cerbi hăituiți. Și doar avea parte de așa ceva, atât cât voia. Pradslava îi atrăgea prin altceva, prin ochii plecați, privirea nevinovată și mângâietoare, dar știam eu bine că ea îi cucerea numai pe aceia de care depindea soarta iubitelor ei, Traniat, crainicul curții. Dobronega știa acest lucru și nu se îngrijora. Dar acum era tare tulburată: la castel apăruse o nouă rivală!

- Nu te teme, tu o să fii cea mai frumoasă de la curte, și marele ghetman nu o să înceteze să te iubească.

- Adevărat Liazdzeika?

Se smiorcăi din nou, dar acum de bucurie.

- Îmi promiți tu asta?

Am mângâiat-o iar pe umeri:

- Liniștește-te. Va fi așa cum vrei tu.

Ea dădea semne de plecare, dar deodată se opri:

- Nu ți-am spus nimic niciodată, și tu știi totul!

Mai spune-mi că... că o vor arde pe foc, că o să o îngroape de vie, că o s-o dea duhului apelor!...

Am îndepărtat-o ușor. Așa mă săturasem de oameni!

Și de răutatea lor neagră, de nepotolit...

- Du-te, am obosit.

- Tu... te-am nemulțumit cu ceva, Liazdzeika?

Așa e, văd eu. Asta pentru că tu nu cunoști dragostea, că tu...

Am închis ușa prinzându-i fără să vreau rochia.

Ea s-a tras într-o parte atât de tare, că țesătura a pârâit.

Singurătatea mă cuprinde din ce în ce mai mult. Am înțeles că n-o să pot sta liniștit aici, iar o să-i iasă cuiva în cale fata asta cu ochi violeți, cu privirea sperioasă și înțeleaptă în același timp, care fie te atrăgea, fie te făcea să simți ceva tainic, ceva ce pătrundea viețile noastre zi de zi, ceas de ceas, numai că noi nu băgam de seamă, sau, dacă da, ne feream de ceva de neînțeles și tocmai de aceea netrebuincios.

Eu, slujitorul tainei, eram nevoit să ascult cu atenție tot ce ne înconjoară și să deslușesc semnul zeilor, oriunde și oricând. Dar de ce să fiu nevoit? Ei m-au forțat, zeii nemuritori ce se află în fiecare piatră, în fiecare plantă, mai mulți decât oamenii. Ei m-au părăsit în pădure și eu, plângând, am rătăcit fără să găsesc vreo cărare până am dat de mușchi moale și acolo am adormit. Tot ei l-au adus pe cneazul Ghedzimin acolo, în pădure, și chiar atunci un vultur zbura deasupra copacului unde dormeam eu, și săgeata cneazului l-a ajuns în înaltul cerului. Vulturul a căzut peste mine, dar eu nu m-am trezit, nici atunci când slujitorii înfricoșați în fața minunii care li se arăta - un vultur mort pe pieptul unui băiețel de trei ani - l-au chemat pe cneaz și el a poruncit să mă ia la palat și el însuși m-a crescut.

Cred că pur și simplu m-au furat de pe undeva niște vagabonzi sau părinții mei au murit de vărsat

și eu m-am rătăcit în pădurea aceea. Dar slujitorii au răspândit vorba că au am trăit în cuibul de vulturi, că sunt vrăjitor. Poate că tocmai această credință a lor de neclintit a fost și pricina pentru care am început de devreme să înțeleg puterea Tainei. La curtea lui Ghedzimin era un neamț care ghicea în planete și eu, ducându-mă adesea pe la el, am învățat să recunosc stelele și chiar să înțeleg fuga lor veșnică și neconținută prin Univers.

Eu mi-am dorit rangul de ghicitor al cneazului. Încetam să mai fiu liber. Încetam să-i mai iubesc pe zeii care-mi dădeau puterea să descopăr din când în când tainele vieții. Căci mai înainte promisem de la ei clipe de iluminare, ca pe niște daruri, iar acum, că eram în slujba lor, trebuia să-i rog, iar ei erau capricioși, câteodată îmi aruncau fulgere ca să-i las în pace și să nu-i mai tulbur. Așa mi-am rupt eu cândva un picior care s-a vindecat strâmb, iar altă dată, într-un incendiu, focul m-a atins și mi-a lăsat urme pe chip.

Dintre toți zeii noștri cel mai mult o iubeam pe Lialia. Ea se arăta în pădurea de mesteceni, ușoară, gingașă, plină de farmec, primind cântecele și horele pe care i le dăruiau primăvara, fetele și flăcăii.

Ziuzia aducea frigul și eu iarna mă ghemuiam, punând pe mine o blană de lup, care mirosea a fiară hăituită. O dădeam la o parte, dar atunci îmi înțepenea spatele, întors spre fereastră. În noaptea rece de iarnă nu erau stele, și eu le aflam mișcarea zgâriind cu bățul ascuțit tăblița de ceară, iar uneori, supărându-mă, aruncam bucățile de ceară în foc.

Aș fi putut să o iubesc pe Tiația, trupeșă și puternică, ea se tolănea printre snopi, desfăcându-și fără rușine picioarele, în arșița lui iulie, și în părul ei vâlvoi atârnavu pânze de păianjen. Dar pe mine mă intimidă această pornire a ei de a dărui totul, chiar și pe sine, și în adâncul nesfârșit al acestei feminități sălbatică aș fi putut pieri fără nici o urmă.

Iar Jâțeni era viclean cu țărani ce-și cântăreau cu lâcomie secara, grămezile de napi și garnițele de mazăre și bob. Privind la tot ce avea în stăpânire, împingea câteodată pe neobservate pânza și aceasta cădea la vale în pârâu, sau trimittea în livadă mulțime de gândaci care rodeau fructele aurii și zemoase, sau abătea ploaia peste șirurile de ciuperci uscate care atârnavu la streășină.

Lialia nu era vicleană, ea se bucura de viață și se lumina de fericire, când fetele împleteau pentru ea cununi și le aruncau în lac, sau jucau în horă, sau îi cântau cântece, sau când oamenii se iubeau pe fânul din luncă în cântec de fluier.

Și, gândindu-mă din nou la fiica lui Ratibor, m-am hotărât să mă întorc la strigătele și zarva ospățului și să veghez asupra ei.

Traducere de
Andreea Bercea

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE

1). Adriana Bittel e uimită de trădările ce au loc în jurul ei. Unele erau previzibile!

2). În 1971 Lucian Raicu părea mult mai interesat de literatura română. Doar se afla pe malurile Dâmboviței!

3). Zice Dan Stanca lui Alexandru Ecovoiu: „Parcă te-am citit cândva și-n «Luceafărul»“!

4). Curtezan, ca de obicei, Ion Miloș îi propune Manuelei Cernat o călătorie în Suedia. Prefăcându-se că e interesat de cu totul altceva, Mircea M. Ionescu trage cu urechea.

5). Un critic (Eugen Simion) pare să-i servească pe prozatorii Nicolae Breban, Dumitru Țepeneag și Fănuș Neagu.

